Господь симпатизуе аутсайдерам (збірник)
Сергій Вікторович Жадан

Поезія Сергія Жадана давно стала своерідною візитівкою сучасноі української літератури. Ця книга – 10 поетичних збірок під однією обкладинкою – найповніше на сьогодні видання творів найулюбленішого українського поета. Плисти на хвилях літер, пірнати у вир слів, жадібно хапати повітря й слухати.

Вірші, від яких хочеться плакати, радіти, співати, сміятися й думати.

Сергій Жадан

Господь симпатизуе аутсайдерам

© Жадан С., 2015

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015

* * *

Месопотамія (2014)

«Ще нічого немае. Зелена ніч…»

Ще нічого немае. Зелена ніч,
і в кожноі тиші міра своя.
І, знаючи, скільки потрібно сторіч,
щоби з’явилась найперша річ,
він вимовляе іі ім’я.

Немов відчиняе нічне вікно
і ловить напружено кожен рух,
сподіваючись на щось все одно,
і небуття важке полотно
покірно дається йому до рук.

І все, що буде з ними тепер, –

гольфстріми, айсберги мертвих морів,
щоденний рух повітряних сфер,
спів кашалотів і крик химер,
поява запахів і кольорів,

коріння трав і листя дерев,
озерні льоди і пташиний свист,
руди і вугілля натруджений трем,
слухняних тварин шепіт і рев,
жага лунких торговельних міст,

вогонь, що спалює кораблі,
смерть на темних шовках знамен,
згаслі зірки на високому тлі,
тихі мерці в літній землі,
кров, ніби лава в покладах вен:

прийде все, що мало прийти,
і зникне все, що колись було,
як мито за явлені ім світи,
за голос із домішками темноти,
за видих у вивільнене тепло.

І, знаючи все, що чекае на них,
він все ж вимовляе іі ім'я,
зіткане з приголосних і гірких голосних,
доки йому підступае до ніг
ніжності сутінковий сніг,
любові смарагдова течія.

«Марат помер уві сні…»

Марат помер уві сні.
На початку березня, навесні.
Коли тануть сніги
і ріки лишають своі береги,
як діти лишають батьківські доми
після тяжкоі зими.

Марат тренувався на «Спартаку».
Мав техніку – вивірену і тривку,
мав треноване тіло,
ходив із серйозним лицем,
був, мабуть, справді найкращим бійцем
у напівсередній вазі,
носив наколку з Фіделем на лівій нозі.
Імам говорив, стоячи над ним:
«Пророк, – говорив, – ніколи не був сумним.
Пророк знав: зло зжирае зло.
Буде так, як буде. Завжди так і було.

Ось і Марат матиме що сказати
про кожну з власних провин.
Пророк і вигадав пневмонію
для таких, як він».

Маратова мама мовчала в кутку.
Маратів брат слухав молитву гірку.
А коли імам поклав долоню
йому на плече худе
і сказав:
«Усе, що зникає, знову колись зійде», –
«Ніщо не зникає, – відповів йому брат. –
Я заберу собі капу, з якою бився Марат.

Я знаю, чому він помер.
Щоранку він бився проти своїх химер.
Щодня він збивав у кров кулаки.
Щовечора він відчував,
як згасають над ним зірки.
Лише найхоробріші з нас заступають за цю межу.
Хто бачив його в рингу, знає, про що я кажу.

Як може зникнути те, що є?
Що з ним робитиме той, хто все нам дає?
Зникнути може хіба що страх.
Решта лишається в нас – молодших братах,
які розбивають собі серця,
стоячи до кінця».

Брат відійшов убік.
Він був молодший на рік.
Марата вважав головним.
Всюди ходив за ним.
Тепер ось мовчав, відійшовши нараз,
і стримував сльози, певно, соромлячись нас.
Коли виносили тіло, почався сніг.
Падав із темних небес до ніг.
Імам ішов попереду, ніби мара.
Рання весна на цвинтарі – не найкраща пора.
Жінки починали плакати, а чоловіки
відчували, як тихо згасають над ними зірки.

«Бої без правил – заробіток святих…»

Бої без правил – заробіток святих,
коли суддя щось кричить і натовп затих.
І молоді апостоли б’ються
проти місцевих,
себто проти чужих.

І Ісусу теж намотують бинти на кулаки,
і виштовхують в коло, ніби у води ріки,
і проти нього стоїть юний вантажник,
і, вітаючись, не подає руки.
І коли Ісус падає на циркове сукно,
коли зісковзує в пекло, кудись на дно,
тіло його стає ламке, мов хліб,
а кров – суха, як вино.

Але хтось кричить йому в спину: «Давай, зберись!
Згадай усе, що ти говорив нам колись!
Якщо ти не встанеш, про це дізнаються всі,
відразу й скрізь!

Підіймайся й бийся, як уміеш лиш ти!
Вали цю наволоч! Не давай йому звідси піти!
Кожна твоя перемога –
ще один крок до мети!
Жодного прощення тим, хто боявся між рік і трав!
Жодноі ласки Господньоі, жодних прав!
Давай, ти ж стільки разів
падав і помирав!

Вони всі тут – зрадники й слабаки!
В них замість совісті – зябра,
замість крил на спині – плавники!
Вали іх, Спасителю, рань об них
кулаки!

Вали іх за іхню слабкість і іхні плачі!
Вали за те, що вони про все забувають вночі!
За те, що вони дивляться на власну смерть,
мов глядачі!
Вони все одно не слухають ні нас, ні тебе,
іх ніщо не врятує, іх ніщо не гребе,
знищуй іх, Господи, доки вони самі
не винищили себе!

Знищуй іх за іхню продажність і іхню лінь,
за іхню зсученість, що залягла в кожному з поколінь,
за хитрість, яку вони вплітають
до своіх молінь!»

…І він підіймається, і спльовує чорну кров,
підіймається, потім падає, потім підіймається знов,
і вантажники шепочуться, ну ось, знову
смертю смерть поборов.

І валить правим прямим просто під дих!
За кожне із заподіяних ними лих!
Оскільки бокс – справді справа завзятих
і молодих.
І юний вантажник, вилітаючи із життя,
встигає йому подякувати, тішачись, як дитя,

мовляв, блажен, хто вірить
у спасіння і забуття.

І апостоли прикладають йому рушник до лиця,
і говорять, що вірили йому до кінця.
І той, хто ставив на нього,
ставить далі
так само –
на досвідченого бійця.

«Дядь Саша працював на Фрунзе в кабаку…»

Дядь Саша працював на Фрунзе в кабаку,
й знався на справі, пухом йому земля.
Любив говорити: «Справжньому моряку
важливіша честь флоту, аніж репутація корабля.

Тому де б ти не кинув якір, де б не зійшов у порт,
тримай свое серце відкритим для всіх вітрів.
Навіть коли на ранок будеш блювати за борт,
тримайся лише за те, за що триматись хотів.

Навіть коли будеш висіти між рей,
навіть коли тебе волочитиме океанським дном,
завжди пам’ятай, що за кожними із дверей
хтось на тебе чекае з надією та вином!»

Нам дається не так багато знань.
Та й ті, що даються, не надто потрібні в житті.
Але я готовий був без жодних вагань
бачити правду в його маренні й каятті.
Тому що всі його вигадки, байок п’яний сувій,
всі його темні прокляття й чорнильна лють
були про те,
що не можна здавати своіх, які встрягли в бій,
і не можна вибачати чужих, які тебе б’ють.
Я пам’ятаю всіх, хто там сидів,
кого виводили нарвані патрулі
до березневих відлиг і листопадових холодів
від утіхи та справедливості при кожнім столі.

Темні обличчя професорів і робітників,
які слухали його розповіді про Чорноморський флот –
частина з них тепер харчується зі смітників,
частина померла від голоду та сухот,

частина залишила ці пропащі місця
й поіхала вартувати втрачений Єрусалим.
Але я не пам’ятаю жодного серця й лиця,
яке б не готове було померти разом із ним.

«Давай, дядь Саша, – кричав кожен із них, –
нам воздасться з Господніх щедрот.
Ця країна не заслуговує на власний флот.
Це місто з його ріками й золотим піском
ще пом’яне нас паленим коньяком.
Це світло ще відіб’ється в далеких зірках,
ще будуть тліти чорні троянди в дівочих руках.
Серце згасає в кожному з нас без вороття.
Смерть приходить лише по тому,
як закінчується життя».
Вони заступали за ріг
і збивалися з ніг.
І я, мабуть, єдиний беріг
те, що лишалось по них.
Срібло, зашите в пасках.
Тварини, діти, жінки.
Дерева в літніх пісках.
Джерела на дні ріки.

«Команду розформували ще до початку сезону…»

Команду розформували ще до початку сезону –
власник вивів активи й купив готель у Єгипті.
Чорні ворони ходили сторожко по газону.
І пахли поразкою в роздягальні м’ячі розбиті.

Саня, наш правий край, надія команди,
навіть заплакав, забираючи речі на базі.
Тримав свої бутси, ніби не мав чого більше тримати,
склавши руки, наче суніт при намазі.

Та ладно, не вірив я, він же це робить навмисно,
мовби, крім нього, до нас немає нікому діла.
Брат Сані був правим, сидів, мріяв спалити це місто
за те, що вибрали мером такого дебіла.

І тато теж, здається, сидів, і теж був правим.
Я навіть не знаю, як йому з ними жилося.
В нього й було з хорошого в цьому житті
хіба що травми,
старі щитки й довге чорне волосся.

І тоді я йому говорю: все, Сань, досить нити,
досить оплакувати трудові резерви,
що ми тут стоїмо, наче справді якісь суніти,
давай, Сань, пішли лікувати нерви.
Підемо на завод, влаштуємося на роботу,
вступимо до аспірантури чи запишемось в охорону.
Маючи вибір, завжди обирай свободу,

граючи в меншості, тримай глуху оборону.

І тоді він відповідає: яка робота?
Яка охорона, що ти таке говориш?
Все, що я бачив в житті, – це чужі ворота.
Єдиний, хто мене поважав, – це місцевий сторож.

Все, що в мене було, – номер на спи`ні
і місце в основі, за яке я рвав свої жили.
І чим мені тепер займатися в цій країні?
Як мені розібратися поміж своїми й чужими?

З ким мені взагалі тут битися і лишатись?
Кину все на хуй, переберуся в Росію,
гратиму, де поставлять, ловитиму свої шанси,
тікатиму від маразму, чекатиму на амнезію.

…Я знав, що він не поїде, що все триватиме далі,
що насправді всі наші втрати доречні й невипадкові,
що не можна втекти від себе і від своеі печалі,
від своеі ненависті і своеі любові,

що ніхто нічого не зробить зі споминами і снами,
ніхто ніколи не спинить сутінки і комети,
що нічого не зміниться, що все залишиться з нами,
скільки б ми не жили і як би ми не померли.
Наші нічні небеса, наші пташині зграі,
наші ріки, наші міста, наші споруди:
ніхто й ніколи нічого про нас не згадае,
ніхто й ніколи нічого нам не забуде.

«Ось знову я пишу про неі…»

Ось знову я пишу про неі,
розповідаю про балкони
та іі домашні розмови.

Ось я згадую, що вона
ховала від мене,
що зберігала між сторінок
антологій усіх тих про`клятих поетів,
які старанно псували
нам життя.

«Минулого літа, – говорила вона, –
сталося щось із моім серцем.
Воно почало дрейфувати, мов корабель,
команда якого померла
від лихоманки.
Рухалось углибині мого дихання,

підхоплене течією,
атаковане акулами.

Я йому говорила:
серце, серце, жодні вітрила й канати
не допоможуть тобі.
Сузір'я висять надто високо,
аби можна було знайти дорогу.
Серце, серце,
забагато чоловіків
наймалось у твоі команди,
забагато іх сходило в британських портах,
гублячи душі
зеленими слізьми алкоголю».
Так і я –
згадую іі литки, за які готовий
був битись до крові,
і повторюю за нею:
серце, серце,
хворе на лихоманку,
одужуй скоріше,
йди на поправку,
ще стільки пекучоі любові чекае на нас,
ще стільки прекрасних трагедій
приховано від нас у відкритому морі.
Серце, серце,
мені так радісно слухати,
як ти б'ешся,
схоже на лисицю –
пійману,
але не приручену.

«Принцеса носить…»

Принцеса носить
помаранчеві кліпси
і темний мішок,
у якому тримае своі скарби.
Іноді розповідае:

– Це косметика, яку мені
купив тато. Це сигарети,
які я беру в старшоі сестри.
Це срібло, що лишилось
від мами, вона носила його,
доки не померла.
– А це, – питаю, – хто це на фото?
– Моі подружки, – відповідае, –
вони ненавидять мене за мое
золоте волосся і чорну білизну,

якоі немае в жодноі з них.
Моі приятелі, вони ладні
розірвати мене на шматки
за всю ту літню вологу,
що нагріваеться в моему
серці.

В чому сутність поезіі?
Писати про те, що всім давно відомо.
Говорити про речі, яких ми позбавлені,
озвучувати наші розчарування.
Говорити так, щоби викликати
злість і любов, заздрість, ненависть
і співчуття. Говорити
під місяцем, що висить
над нами, тиснучи всім своім
жовтим відлунням.

Кожна доросла жінка мае
в собі цей механізм,
цю солодку мелодію,
яку можна почути, лише
розламавши серце,
яку, лише розламавши серце,
можна спинити.

«Ця лисиця…»

Ця лисиця
плаче вночі на місяць,
і оминае всі моі пастки,
так, нібито нічого не сталось,
так, нібито іі це не стосуеться.

Колись вона носила на шиі
прикраси, від чого іхня вартість
лише зростала.
Плед, в який вона загорталась,
був ніби соняшникове поле,
і ним ходили птахи,
визбируючи пізні зерна
ніжності.

І коли вона гнівалась,
лють підіймалась іі венами,
наче волога стеблом троянди.

В любові найголовніше –
не вірити тому, що говориться.
Вона кричала: «Лиши мене в спокоі»,

намагаючись сказати:
«Розірви мое серце».
Вона відмовлялася
говорити зі мною,
насправді відмовляючись
видихати повітря.

Так, ніби хотіла зробити
мені ще гірше, ніж е.

Так, ніби найбільша наша проблема
була в повітрі,
яким ми дихали.

«Я ій говорю…»

Я ій говорю:
– Що ти малюеш увесь час?
– Це чоловіки, – відповідае вона, –
а це жінки.
– Чому жінки в тебе завжди плачуть?
– Вони, – відповідае, – плачуть за вітром,
який ховався в іхньому волоссі,
плачуть за зібраним виноградом,
від якого терпкими були іхні язики.
І ніхто – ні чоловіки в прокуреному одязі,
ні діти з сірниковими коробками,
де лежать золоті скорпіони непослуху, –
ніхто не зуміе іх втішити.

Любов чоловіків і жінок –
це отримані нами ніжність та безпорадність,
довгий перелік дарунків і втрат,
занурення вітру в травневе волосся.

Ах, як гірко покладатись на того,
кому довіряеш, як солодко розчаровуватись
у тому, хто торкався вночі твоіх вуст.

Бо е речі примхливі й небачені,
і як би не розфарбовував іх,
виходить завжди те саме:

зірка висить над тобою,
повітря перекипае теплом.
Скільки світла ховае в собі
кожне жіноче горло.
Скільки ховае мороку.

«Найкраще, що було ціеі зими…»

Найкраще, що було ціеі зими, –
іі сліди на першому снігу.
Найтяжче було канатохідцям:
як ім тримати рівновагу
з цими серцями, що тягнуть убік?
Добре було б мати два серця,
можна було б зависати в повітрі,
можна було б тамувати подих,
впритул розглядаючи
зелених медуз снігу.

Найкраще, що було ціеі зими, –
дерева з птахами.
Ворони були схожі на телефонні
апарати, якими користуються
біси радості.
Сиділи на деревах, а дерева взимку,
як жінки після розлучення, –
тепле коріння переплітається
з холодним корінням,
тягнеться в темряву,
потребує світла.

Добре було б
навчати цих ворон співів
і молитов, щоби зайняти іх
бодай чимось мокрими
березневими ранками.

Найкраще, що могло трапитись,
трапилось саме з нами.
«Це все березень, – говорила
вона розчаровано, – це все
тому, що березень:
увечері довго шукаеш
по кишенях рекламні листівки,
на ранок смарагдова трава
росте під ліжком,
гірко й жагуче
пахнучи
м’ячами для гольфа».

«Влітку…»

Влітку

вона ходить кімнатами,
ловить вітер у кватирках,
мов невправний рибалка,
що ніяк не налаштуе
вітрила.

Підстерігае протяги,
ставить на них пастки.

Але протяги говорять ій:
надто ніжні твоі рухи,
надто гаряча кров,
з такою витримкою
що ти можеш піймати
в житті!

Надто високо ти
здіймаеш долоні,
ловлячи пустоту.
Все, що вилетіло нам
із рук, – лише порожнеча.
І все, на що
не стае терпіння, –
лише вітер, який літае
над містом.

Сонце в ранковому небі,
схоже на апельсин
у шкільному ранці:
едине, що мае справжню вагу,
едине, про що думаеш,
коли стае особливо
самотньо.

««Якби я був листоношею…»

Якби я був листоношею
в іі кварталі,
якби я знав, звідки
ій надходять рекомендовані
листи,
можливо, я краще
розумів би життя,
знав би, як воно запускаеться в рух,
хто його наповнює співом,
хто наповнює слізьми.
Люди, що читають газети,
люди з теплими
серцями, добрими душами,
старіють, нікого про це

не сповіщаючи.
Якби я був листоношею
в цьому кварталі,
я би навіть по іхній смерті
поливав квіти
на сухих балконах,
годував диких котів
на зелених кухнях.

Щоби, збігаючи сходами,
чути, як вона скаже:

листоноше, листоноше,
все мое щастя
вміщається у твоій торбі,
не віддавай його
молочникам і залізним вдовам,

листоноше, листоноше,
смерті немае
і поза смертю нічого немае.

Є надія,
що все буде так,
як ми захочемо,
і впевненість,
що все сталося так,
як ми хотіли.
Ах, який у неі
гіркий, невагомий голос.
Ах, який у неі
неможливий,
нерозбірливий почерк.
Таким почерком добре
підписувати смертні вироки:
ніхто нічого не виконае,
ніхто ні про що не здогадається.

«Вона любить ходити босоніж і спати на животі…»

Вона любить ходити босоніж і спати на животі,
щоби краще чути, як нафта рухається під землею,
як народжуються дерева в темряві й пустоті
і вода, підіймаючись, перетікае просто під нею.

Вона знае в цьому місті
адреси всіх прохідних дворів
і маршрути квартирних злодіів
між підвалами та дахами,
вона вміе ловити повітряних зміів

і дирижаблі без якорів
з вуличними вартовими й повітряними пастухами.

І кожен підліток хотів би впіймати іі за плече,
знаючи, що вона все одно втече,
ловлячи лише рештки іі тепла,
не вірячи, що вона справді тут щойно була.

І кожен убивця проводжае іі крізь пітьму,
з надією, що вона буде снитись йому,
з певністю, що вона забуде його ім’я,
не розуміючи,
ким ій насправді
доводжусь я.

Тому що вона любить гріти долоні
в сховах чужих кишень,
і знае кожного контролера в нічних трамваях,
і вітається з ними щоразу для того лишень,
аби порушити іхню самотність, що до ранку тривае.

Адже кожен загублений контролер,
прикутий до власних страхів, мов до галер,
роздае безнадійно квитки, дивиться у вікно –
де вона, ця пасажирка, якій все одно,

на якій зупинці сходити у пітьму,
за яку нещасну любов жаліти себе саму,
за якими втратами шкодувати, за якими ні,
якими саме словами розповідати все це мені.

«Її вітчим був ще тим диваком…»

Її вітчим був ще тим диваком –
працював у в’етнамців садівником,
доглядав дерева, які й без нього росли
на передмісті, за фабрикою, серед імли.
рахував гілки, як зека рахують роки,
полював на лисиць,
псів годував із руки.
Всі вважали його божевільним, навіть вона
говорила: адже я вважаю так не одна,
адже я люблю його, адже він потрібен мені,
то чому ж він постійно ховається між дерев, у тіні,
чому, коли виходить на сонце, в нього така хода,
ніби він знае,
звідки прийде біда.

Господарі не пам’ятали, як його справжне ім’я,
його не впізнавали знайомі,

від нього відмовилася сім’я,
ним лякали дітей, які не боялися все одно,
вибігали за ним на залізничне старе полотно
і витягали яйця з пташиних гнізд, коли він хворів,
ніби викручували лампочки з вуличних ліхтарів.

Я бачив його лише раз, восени.
Помітив, як він ішов, здалеку, зі спини,
брів собі в сутінках, розлякуючи зірки,
тягнув на плечах драбину, аби обрізати гілки.
Постава його була покірна, а втома проста.
Я думаю, так Ісус ніс на собі хреста.

Я тоді ще подумав – добре йому іти,
знаючи, що робити, не помічаючи пустоти,
пам’ятаючи все, що було, приймаючи все, що е,
чітко собі уявляючи майбутне своє,
вірячи, що нічого не зміниться,
здогадуючись, що ніхто не втече,
підставляючи під драбину щоразу інше плече.

Я сказав йому вслід:

роби те, що маеш робити, роби,
робота – лише частина нашоі боротьби,
віра – лише пісок у підмурівку років,
дерева насправді ніколи не виростуть без садівників.

«Як добре, – думае він, – що я для неі помер…»

– Як добре, – думае він, – що я для неі помер,
добре, що вона забула мое ім’я,
добре, що все це сталося саме тепер,
добре, що при цьому всьому не був присутній я.

Добре, що вона вирішила все за нас,
що я не мусив переконувати іі не робити дурниць,
не мусив спостерігати, як вона вагаеться раз у раз,
не мусив при цьому бачити іі темних зіниць.

Тепер головне – зникнути,
вибравши вірний маршрут,
головне – не повертатись туди, де раніше жив,
головне – не підходити близько
до знайомих споруд,
не лякати знайомих, не розчаровувати чужих,

не забрідати до іхніх снів, не торкатись іхніх речей,
не гортати іхніх книг, не пити іхне вино,
не чути іхнього дихання, не бачити іхніх очей,

не відчувати того,
що вони самі не відчувають давно,

Добре, що можна тепер вилітати крізь комини`,
проходити крізь вогонь, падати у траву,
відчувати плавку матерію, яка наповнює іі сни,
помічати в повітрі линви, що тримають іі на плаву.

Добре, що смерть не належить
ні до надбань, ні до втрат,
добре, що нас не зраджують наші сліди,
що нічого не можна повернути назад
і нічого не можна втратити назавжди.

Що було? –
зелене тепло,
вечірнього неба
помаранчеве тло.

Золоті місяц?,
блакитні риби в ріці,
чорні тіні
на іі лиці.

«Що робити зі священиками…»

Що робити зі священиками?
Вони, мов худобу, випасають своі церкви,
пускають іх у смарагдову траву, дивляться,
як церкви важко лягають у річковий мул,
ховаючись від червневого сонця.
Ходять за церквами, виганяючи іх із чужоі
пшениці, завертають додому, туди, де
запалюється вогонь вечірніх обійсть.
Сплять на мішках і книгах,
слухаючи сонне дихання тварин,
уві сні згадуючи обличчя жінок, що приходили й
розповідали про найпотаемніші гріхи,
питались поради, чекали на прощення.

Що він може тобі порадити?
Все його життя – випасання луни,
пошук пасовищ і ночівля під чорним небом.
Можеш співати з ним разом, можеш
спати поруч із ним,
накрившись піхотинським плащем,
можеш гріти на вогнищі мокрий одяг,
прати в ріці своі сорочки,
які він готовий вивішувати в церкві, як плащаниці.

Що робити з атеістами?
Вони говорять – насправді я вірю, вірю в усе, що
було сказано, але ніколи й нізащо,
за жодних обставин,
в жодному разі в цьому не зізнаюся,
тому що це моя справа,
і стосується вона лише мене.
І хай він сто разів при цьому
ображається й погрожує,
гнівається й відвертається на своєму розп'ятті,
все одно – куди він без мене?
Що він робитиме сам?
Він мусить боротися за мою присутність,
приречений битися за мое спасіння,
не може не рахуватися з моіми сумнівами, з моею
непослідовністю, з моею щирістю.

Що робити з тобою?
Можеш співати разом із нами,
ставати з нами в коло, класти руки нам на плечі:
ми єдині в нашому співі,
єдині в нашій любові,
в нашій самотності,
в нашому розчаруванні.

То що робити з нами всіма?
Якби він не мусив стерегти свою домашню церкву,
якби не мав іти за нею, виганяючи з жовтих полів,
мав би куди більше часу на наші
прикрості й знамення.

Любов нищить
усі наші уявлення про рівновагу.
Можемо забуватись і відступати вбік,
можемо відмовлятися від того, що говорили,
можемо цілувати ніч у чорні губи –
ми єдині, кого торкався нічний вогонь,
ми єдині, хто вірить,
ми єдині, хто ніколи
в цьому не зізнається.

Можеш говорити про все, що тобі сниться,
можеш говорити, можеш не боятися темряви:

все одно хто-небудь тебе почує,
все одно ніхто тобі не повірить.

«Місто, в якому вона заховалася…»

Місто, в якому вона заховалася,

горить прапорами,
лежить під засніженими перевалами.
Мисливці виганяють дичину
з протестантських соборів,
блакитні зорі падають в озеро,
убиваючи непоквапливу рибу.
Ах, ці вулиці,
над якими зависають канатоходці,
ах, як вони балансують за шкільними
вікнами, викликаючи захват,
як ухиляються від озерних чайок,
що вихоплюють ій із рук
золоті невагомі чіпси.

Там, де ми з нею колись жили,
ми не мали часу на спокій і споглядання.
Ми бились об гострий очерет ночі,
скидали одяг, немов баласт, до чорноі шахти ліфту,
аби протриматись у повітрі ще одну ніч,
ненавидячи й не пробачаючи,
не приймаючи й не вірячи,
гнівно переживаючи найкращі дні
свого життя.

А ось місто, в якому вона врешті сховалась,
торкае іі ніжно за руку
і відчиняе перед нею своі склади та сховища.
Ах, ці порти, куди сходять вивезені
в трюмах сенегальці,
чорне м’ясо сердець,
слонова кість очей,
ах, ці підвали, паковані сиром,
гостинні протестантські міста,
в яких можна пересидіти Страшний Суд,
такі тут навчені адвокати,
такі неприступні мури.

Бо там, де ми з нею
колись грілися на кухнях
біля синіх джерел вогню, по нас не лишилося
жодного сліду. Час, старий канатоходець,
сто разів падав, сто разів підіймався,
з ламаними ключицями й залізними зубами,
йому без різниці, в якому напрямку рухатись, –
залиже рани й знову танцює між чайками.
Але місто, в якому вона змогла заховатись, –
які тут барвисті сукні та сорочки,
яка оксамитова шкіра в пілотів
і китайських студенток.
Ах, це свіже гірське повітря,
це відчуття крові після
виснажливих поцілунків.

Вона нічого не забула там, звідки поіхала.

Жодного голосу, жодного прокляття.
Життя – це веселе перетягання линви.
З одного боку іі тягнуть янголи.
З іншого – адвокати.
Адвокатів більше.
Але і послуги іхні коштують дорожче.

«Святий Франциск збудував це місто для серферів і героів…»

Святий Франциск
збудував це місто для серферів і героів.
Він приводив сюди
кораблі королівських флотів і зупиняв іх
у тихих бухтах, над якими стояли тумани.
Іспанці зістрибували на берег,
і російські моряки
в рятувальних човнах, і золотошукачі
з Китаю прошивали ніч ліхтарями,
дивуючись тіням на пагорбах.
І кожна закладена церква
була як натруджений голос –
свободи стане всім,
якщо ви не будете тримати іі для себе,
діліться хлібом і вугіллям на зиму,
дивіться на сонце крізь пляшкове скло океану,
золота вистачить на всіх,
але любов дістанеться лише найсміливішим!

Тисячі років потрібно для того,
аби вибрати з землі всі щедроти,
тисячі ночей необхідно,
аби вивчити звички місцевоі скумбріі,
тисячі слів потребуе той, хто говорить із вічністю.
Чума сходить у святковий порт,
і за нею висипають із костелів дівчата й підлітки,
зухвалі й золотошкірі, з першими таемницями
й католицькими гімнами –
діліться книгами та яскравим одягом,
діліться ним, діліться кавою та овочами,
в цьому місті ми всі захищені
молами та фортечними стінами,
стільки втіхи привезено сюди з цілого світу,
що нам робити з нею,
що нам робити з нею?

Я знаю, що святий Франциск охороняе іі,
коли вона з’являеться тут
на конференціях чи в бібліотеках,
охороняе іі щоразу, коли вона ходить крамницями,
рахуючи копійки, на які мае прожити до від’ізду,

охороняе від ворогів, охороняе від друзів.
І нервуе, коли я йому підказую:
ділися з нею своім терпінням,
ділися втомою, ділися радістю,
в цьому місті на кого ій ще покластися,
як не на тебе,
в цьому житті про кого нам із тобою ще говорити,
як не про неі,
кого нам іще охороняти,
кого ревнувати,
Франциску?

«Які твоі гріхи, жінко…»

Які твоі гріхи, жінко?
Хто стане рахувати шви на тьмяному тлі,
там, де вени повільно впадають в долоню?
Кому спаде на думку питати шляху
в тих невідомих, чиіми голосами ти говориш уві сні?
Кому стане відваги стояти при твоему узголів'і,
розглядаючи, як під горлом тобі
вивертаються розлючені зміі?

Які твоі біди, які твоі таемниці?
Не можна нічого сховати,
не можна повернути втрачене.
То навіщо просити прощення в кістяків,
які лежать у саду
під трояндовими кущами?

Але вона одказуе: завжди
знайдеться хтось,
хто нагадае про кожну з наших утрат.
Завжди знайдеться хтось, хто не дасть нам спокою,
видобуваючи з нашого тіла страх, мов коріння.

Вже близько осінь. І по церквах
стоіть мед співів і голосів.
Всіх християн поеднують зображення святих
подібні на портрети в родинному
фотоальбомі –
близьке й зрозуміле нам із дитинства світло
супроводжуе
нас протягом життя,
найближчі великомученики – ті, що
виймали тобі скалки з дитячоі долоні.

Які твоі клопоти, жінко? Де твоі чоловіки?
Зраджені й упокорені, гнівні та навісні,
вони промовляють твое ім'я, ніби назву мікстури,

яка не полегшила іхніх страждань.
Місяці, що зростали та помирали за твоім вікном –
хтось визбирував іх і складав докупи,
ніби осінню цибулю.

Але вона заперечує: місяці, що померли,
не можуть нічого навчити,
і згаслі зірки, мов очі філологів,
марно намагаються пробитись
крізь темряву світу.

Ні світла, ні пустки, ні вогнів на ріці,
жодного імені, яке би згадалося ціеі ночі.
Любов – це вміння перебирати каміння в нічній воді.
Любов – це вміння дивитися, як усе народжується.
Як помирає.
Як народжується знову.

«Жінки, що живуть за рікою…»

Жінки, що живуть за рікою,
де мулистий грунт
і червоною цеглою мощені вулиці,
прокинувшись, ідуть на берег,
чекають, що вода принесе ім цього ранку –
випущене кимось із рук прання,
пущені за течіею кошики з городиною
та немовлятами.

Вода складається з таемниць, потрібно
вважати, аби тебе не затягло до глибоких колодязів,
туди, де чекають примари з риб'ячими головами,
з ніжними хвостами – закохані й зраджені.
Якби існували мости,
якби можна було перебратися на той бік,
я б давно був уже там.
Як можна забути про тебе,
знаходячи сліди твоіх нігтів на передпліччі,
і як можна згадати твое лице,
якщо ти завжди просила вимкнути світло?

На цих берегах, за цехами й котельнями, горять небеса,
і померлі дівчата в строкатих циганських спідницях
стоять у повітрі над дахами, зазираючи у комини,
співаючи в них, мов у старі лампові мікрофони.

Жінки, що живуть на іншому березі, –
ім ніхто не розповідае про молодих приблуд,
котрі щовечора ховаються в розлитому
яблуневому золоті, підглядаючи,

як вони скидають свої невагомі сукні й витягають
з волосся шпильки та отруені гребені.

Хто потрапив сюди, буде щоденно
рибалити, закидаючи сіті серед туману,
аби класти ім до ніг червоні серця,
вириваючи їх із рибин,
мов тюльпани.
Якби лише можна було потрапити на той берег,
пройти повз холодну тінь електричноі станціі,
побачити птахів, які тягають із підвіконь
сережки й натільні хрестики.
Відчути, як уночі з ріки виходить морок.
Знати, що на ранок він відступить назад.

«Зими зовсім не схожі на зими…»

Зими зовсім не схожі на зими,
зими живуть із чужими іменами,
і такі прикрі випадки пов’язані з ними,
такі дивні історіі ставалися з нами,

такі печальні прощання, такі втрати,
такі очікування, такі повертання,
такі образи, які хочеться перебирати,
не знаючи – яка з них перша, яка остання,

така впевненість у тому, що все робиш вірно,
таке небажання приймати очевидні речі,
такі сніги лежать, холодні, як війни,
такі облоги лаштуються, такі трапляються втечі,

такі сині дерева, такі зелені планети,
такі світлі пагорби й присмеркові долини,
що навіть коли тебе немае, я знаю, де ти
і чим ти займаешся ціеі години,

знаю, чого боішся зимовими вечорами,
про що згадуеш із утіхою, про що – зі смутком,
що бачиш, ідучи нічними дворами,
що чуеш за кожним голосом, сплеском і звуком,
що відчуваеш, підходячи до цього дому,
що знаходиш у глухих коридорах,
чим переймаешся, перед дверима по тому
ловлячи напружено найменший порух,

як шкодуеш, що він чекае на тебе досі,
як тішишся, що не треба нічого йому говорити.
Птахи в небесах схожі на гребені у волоссі.
А сніги під ногами схожі на дереворити.

«Сніги собі минають, і щораз…»

Сніги собі минають, і щораз
в зеленій млі травневоі пори
жінки на кухнях зупиняють час
і варять місяц?, немов сири.

І теплий дим нічних приготувань
здіймається, і жовті місяці
тривають, і найтяжче із тривань
лишае лише кола на ріці.

Бо кожен місяць мае свій куток
поміж ножів, шухляд і терезів,
і назви іхні – довгі, мов ковток,
вологий від жіночих голосів.

Іще непевні іхньоі ваги,
іще легкі від співів і плачів
жінки виносять іх на береги
для біженців, убивць і втікачів.

Сонця? рибалок, зорі пастухів,
переливають світло, наче спів
на темну мідь берегових птахів
і обважніле срібло коропів.

Бо всі жінки тримаються імли,
втрачають вдень і згадують вночі
секрети, котрі ім передали
гравери, антиквари і ткачі,

щоби стояти довго при вогні,
настоюючи тисячі отрут,
допоки мул лежить на глибині,
й холоне тиша на дахах споруд.

І доки стане іхніх місяців,
і стане світла кожному із них,
росте трава, проймаючи мерців,
росте трава, тримаючи живих.

«Я говорю: що з того, що нічого не зрозуміло…»

Я говорю: що з того, що нічого не зрозуміло?

Що з того, що знову доводиться все починати?
Кожна душа обживає собі якесь тіло
і кожні двері ведуть до якоїсь кімнати.

Кожен простір повен своїми радіопередачами.
З кожного серця ростуть водорості й квіти.
І що з того, що вже тепер можна все передбачити?
Що з того, що ніколи не знаєш, як про це говорити?

Я ж проходив колись ці сутінки цілодобові,
я знаю, як боротися з нападами й травмами.
Але й після цього
в мене лишилось ще стільки любові,
що я міг би спинити чуму під міськими брамами.

Я ж знаю, як вигасає вогонь у жіночому голосі.
Я сам носив усю цю отруту у своїх кишенях.
Але навіть тепер
в мене є ще стільки ніжності й злості,
що я міг би підіймати з могил
повішених і прокажених.

Щоби вони йшли за мною золотими ночами –
втомлені клоуни, безборонні сновиди.
Тому що з того, що не знаєш, із чого почати?
І що з того, що в нас із тобою нічого не вийде?

А вона слухає мене, легко погойдуючись.
Виходить кудись, потім повертається знову.
Мовчить, у всьому зі мною погоджуючись.
Усміхається, не вірячи жодному моєму слову.

«Хай ніколи не застудиться твоє ніжне горло…»

Хай ніколи не застудиться твоє ніжне горло
й ніколи не обірвуться твої нічні співи.
Диявол стоятиме над тобою
з мідним солдатським горном,
зупиняючи тобі в узголів’і грізні припливи.

Хай ніколи не зникне запах вітру з твоїх футболок,
хай він назавжди залишиться у твоєму волоссі.
Я буду заходити в шепіт сирен, ніби в морок,
пізнаючи твоє дихання в їхньому багатоголоссі.

Я буду їсти хліб пересильних пунктів,
спатиму з чорними біженками в спортивних залах,
в сухому повітрі й перестиглому грунті
знаходячи, наче свідчення, твій опівнічний запах.

Буду відспівувати цю пропащу країну,
яка розпадається від отрути у власній крові,
буду нагадувати перехожим про іхню провину,
буду гризти зубами сутінки кольорові.

Сонце встає щоранку на сході, за ринком,
на кожну втрату є окрема причина.
Але ніде не буде такої тиші, як над твоїм будинком,
ніде не буде такого місяця, як за твоїми плечима.

Тому хай тебе гріє чиєїсь турботи вино почате,
хай наповнює ніжність твою неуважну мову:
діти навчатимуться любові, коли будуть її вивчати –
зрозумілу, неперекладну, серпневу, зимову.

«Що ти будеш згадувати про ці часи…»

Що ти будеш згадувати про ці часи?
Адже пам’ять змиває всі голоси,
адже пам’ять не пам’ятає жодних імен, жодних назв,
але ти все одно собі згадуй,
згадуй про кожного з нас.

Згадуй про нашу закоханість у твоє лице,
навіть якщо тобі це не подобалось – згадуй про це,
навіть якщо ти не вірила в серйозність наших хвороб,
навіть якщо не сумнівалась у марності наших спроб,

навіть якщо не зможеш згадати наших імен
і якщо тебе завжди дратував колір наших знамен,
мова наших освідчень,
біографії наших святих,
кількість у наших будинках зброї, вина і книг.

Згадуй усе, що ми писали тобі в листах,
згадуй, скільки нас полягло в чужих містах,
згадуй, скільки з нас зламалося й продалось,
згадуй хоча б між іншим,
хоча б когось.

Згадуй, як ми ловили твої слова,
згадуй наші поразки й наші дива,
нашу вірність, нашу відвагу, наші страхи,
носи при собі нашу любов, ніби старі гріхи.

Без тебе нічого не буде, хочеш чи ні.
Наші серця, як підводні міни, стоять в глибині.
Згадуй кожну з утеч, згадуй кожну з атак –
скільки зможеш, хоча б до смерті, хоча би так.

«І тоді вона каже…»

І тоді вона каже:
я знаю, чим це завершиться,
все завершиться тим, що все нарешті завершиться.
Я буду страждати,
ти будеш ловити щоразу нових мерців,
відпускаючи тих, що піймалися першими.
Але я їй кажу:
ніхто не буде страждати.
Ніхто й ніколи більше не буде страждати.
Навіщо тоді існує вся ця поезія,
навіщо в повітрі відкриваються шлюзи й шахти?

Для чого тоді ми заповнюємо порожнечу
віршами й колядками, для чого лаштуємо втечу?
Адже кожен нормальний поет
може спинити своїми словами
будь-яку кровотечу.

І тоді вона питає:
чому ж ці нормальні поети поводяться, ніби діти?
Чому живуть, як прибульці,
й помирають, наче бандити?
Чому не спиняють хоча би те,
що можуть спинити?

А я їй кажу: тому що важко жити з чужими тілами,
тому що у святих щодо мови свої, незрозумілі плани,
тому що нормальних уже не лишилось, а ті, що є, –
злодії та шарлатани.

Заговорюють біль тваринам і дітям,
ловлять пташине пір’я, що застрягло між віттям,
живуть собі, вибираючи
між смертю й безробіттям.

Тому все завершиться тим,
що все почнеться спочатку,
западаючи в горло й лягаючи на сітчатку,
наповнюючи нас любов’ю і забуттям,
відразу,
в зачатку.

«Адже все залежить від нас…»

Адже все залежить від нас.
Торкаешся повітряноі оболонки,
зрушуеш рівновагу.
Все, втрачене нами, все віднайдене,
все повітря, прокачане через волинки легень, –
який це все мае сенс
без нашого болю й розчарування?
Яку це мае вагу без нашоі втіхи?

Адже все стосуеться твоіх пальців.
Торкаешся іі одягу й знаеш: нічого
не можна буде повернути назад, назване одного
разу ім'я переінакшуе голоси,
переплітае корені слів,
щоби тобі відтепер битися над мертвими мовами,
намагаючись за іхньою допомогою
порозумітись із живими.

Торкаешся іі речей і розуміеш: за кожним словом,
за кожним вчинком стоіть
неможливість повернення.
Відвага й смуток рухають нами –
незворотність любові, невідчитаність більшості
з темних пророцтв і передбачень.
З нами стаеться лише те, чого ми хотіли,
або те, чого ми боялись. Питання лише,
що переважить – бажання чи страх.

Ніч буде дзвеніти від музики в перетинках
наших пальців, кімната буде наповнюватися світлом
із принесених словників.
Адже все полягае на вмінні
говорити мертвою мовою ніжності.

Світло складаеться з темряви,
і залежить лише від нас.

«І тому, що цю дорогу нам доведеться класти…»

І тому, що цю дорогу нам доведеться класти
до кінця, і тому, що дорога ця – не остання,
ми оспівуемо роботу,
яка розділила нас на верстви і класи,
ми оспівуемо померлих,
після яких залишаеться іхне мовчання.

Ми будуемо цю дорогу між роз'еднаними містами,
ми іі прокладаемо в спеку, вимощуемо в заметах,
перегукуемося в тумані впевненими голосами
і ніколи не заощаджуемо на ненависті й сигаретах.

Тому що кожна дорога – це наші радість і втома,
тому що кожна зупинка –
це наші тиша й самотність,
тому що ми завжди знаемо, хто нас чекае вдома,
знаемо, що таке відданість і що таке незворотність.

Кожному з нас буде що розповісти по смерті,
хоча жоден із нас не вірить у іі можливість.
Небо нам нагрівае наші куртки подерті.
Я маю серце – і саме тому розумію його важливість.

Я маю голос – і саме тому вмію порозумітись,
і ця дорога насправді може бути легкою,
бо над нею завжди висить теплий місяць,
і його завжди можна торкнутись рукою.

І тому ми будуемо цю дорогу з тиші та глею,
протягуемо іі, ніби нитку, лишаемо за собою,
між голосом і мовчанням, між небесами й землею,
між темрявою і світлом, між забуттям і любов'ю.

«П'ять років вахти, п'ять років роботи…»

П'ять років вахти, п'ять років роботи,
Чорна згоріла шкіра, гарячі вени.
Коли я повернусь, я говоритиму доти,
доки останній роззява не відійде від мене.

Я говоритиму йому про міста, краіни,
про сезонні бригади найманих чорноробів,
з якими всі ці роки ми підіймали вежі та стіни,
як підіймають на ноги бійців по тяжкій хворобі.

Я розповідатиму, як нас будили до праці сирени,
як ми спали в костелах під архангельською трубою,
і хрести на дахах костелів чутливі були, мов антени,
тож ми і слухали, про що там говорять святі між собою.

І хто з нас звідки прийшов, для нас не мало різниці.
Різниця була в небесах, які нависали.
Ми будували на Сході церкви` та в'язниці,
ми будували на Заході госпіталі та вокзали.

Я знаю, скільки насправді коштуе праця.
Я знаю, що серце мае колір і смак апельсина.
І доки тривае робота, кожен із нас опираеться,
тягнучись у літне повітря, мов тепла рослина.
Я говоритиму, що Господь став поміж нами,
взяв і пересварив наші цехи та бригади,

розділивши нас за мовою, за шкірою та іменами,
змушуючи нас відтепер будувати вуличні барикади.

Тож вода в його дароносицях
відтепер завжди солона,
і по його золотих церквах стоять ірландці з лемками.
І моя любов, забута мною в сквотах нічних Вавилона,
плаче за мною всіма своїми
мовами та діалектами.

Але коли-небудь, скажу я йому, ми станемо знову до праці,
витягуючи на руках будівельне каміння,
чорнороби всіх країн, найманці та повстанці.
Нас роз'єднуе лише наш страх і наші роботодавці.
Нас еднае лише
наша ненависть і наше терпіння.

«Завжди повертатись на ці пагорби й ріки…»

Завжди повертатись на ці пагорби й ріки,
де при брамах стоять митарі й охоронці.
Євангелісти в церквах тут мають такі темні лики,
ніби цілими днями збирають виноград на сонці.

Чоловіки тут носять на собі стільки золота,
що смерті незручно забирати іх із собою.
А жінок уночі торкае чорна гризота,
і вони малюють очі фарбою голубою.

Діти тут змалку вивчають такі небезпечні ремесла,
що, виростаючи, так і лишаються безробітними.
Кожна війна для них як манна небесна,
і загиблих героів завжди прикрашають квітами.

Фури з Півдня ввозять до міста заразу.
Опівночі жебраки підраховують втрати.
І все, що мені випадае кожного разу, –
всіх пам'ятати й завжди сюди повертатись.

Говорити собі:
ось осінь – ще не помітна.
Ось вечірні дерева, мов полкові знамена.
Ось іі темний будинок, ось іі вікна.
Можливо, вона чекае.
Можливо, навіть на мене.

Вогнепальні й ножові (2012)

Розділ перший

Опій

«Ми приїхали поночі, рухаючись крізь пітьму…»

Ми приїхали поночі, рухаючись крізь пітьму
караваном із трьох позашляховиків,
обійшли перевал, що лежав у густому диму
і прострілювався одним із піхотних полків.

На подвір’і було вже чути сусідів та їхню рідню,
і в морозне повітря здіймалася анаша,
і похмурі бійці грілися коло вогню,
набиваючи навчено запасні ріжки з калаша.

У кімнаті стояли жінки – юні й старі.
Щойно ми увійшли, вони відступили вбік
і тримали в руках військові тяжкі ліхтарі,
розганяючи тіні з вилиць і темних повік.

Капітан промовив: «Маріе, усі шляхи,
що вели сюди, всі дороги й стежки
нині світяться в темряві, й втомлені пастухи
ними вперто бредуть, переносячи ковдри й мішки.

Всі потоки, Маріе, всі узбережжя морів,
перестуджені, мовби горла малих дітей,
нині срібно горять, і навіть сузір’я вгорі
загусають повільно відлунням добрих вістей.

Твій малий, коли виросте, знатиме всі слова,
що лише існують, він зможе назвати все,
в ньому буде наша печаль і наша злість больова,
що заводить нас, еднае нас і несе.

Його будуть слухати звірі, птахи і вужі,
йому стане любові, щоби завжди стерегти
перехоплені нами колони та вантажі,
контрольовані нами долини, висоти й мости.

Адже доки діти народжуються від нас,
доки вони ростуть на нашій землі,
доти е кому битись за кожну з пристріляних трас,

доти є ким поповнити лави – невтомні й злі.

Доки духи й померлі приходять до нас сюди,
нас не стримає жоден Спаситель і жоден Аллах.
Все минуще, сестро, вічні лише сліди
від шрапнелі та куль на наших чорних тілах.

Хай малий сприймає помсти науку важку,
хай навчається справі та поміж нас росте».
Капітан порився у похідному мішку
і поклав до ліжка старий заводський ТТ.

І тоді ми всі, ті, хто стояв за ним,
почали діставати ножі, амулети й прути,
хтось поклав наваху з руків'ям твердим і міцним
й відійшов назад, щоб інші могли підійти.

Там уже лежало золото і килими,
порцеляна, бронза й купа теплих речей,
і стояло за вікнами небо чорне зими,
і дими підіймалися в нього з сільських печей.

І одна з жінок, із ліхтарем у руці,
наче відьма з місяцем, вийшла в глибокі сніги,
і за нею рушали всі пастухи та бійці,
і ступали снігом, ніби не мали ваги.

«Малий сидів так довго, що змінилася Конституція…»

Малий сидів так довго, що змінилася Конституція.
І всі його жінки народили й пустили корені.
Його адвокат перебрався до Штатів, його прокурор – до Турції.
І лише він сидів собі, як на вахті – пійманий,
але не скорений.

Сидів в одиночній, сидів у загальній, з арабами.
Сварився з адміністрацією і займався самоосвітою.
Сидів із замміністра зв'язку і якимись піратами,
з пророками й прокаженими,
з буйними та просвітленими.

Ми самі вирішили його забрати, коли він звільниться.
Приїхали й підхопили його під тюремними брамами.
Аби не думав, що ми забули про нього
за нашими війнами,
аби знав, що ми пам'ятали про нього
за нашими травмами.

«Тебе там усі чекають,
малий, – говорили схвильовано, –

Всі наші, малий, сперечаються,
яким ти приїдеш потягом».
Говорили й дивились, що там було намальовано
на його пожованій шкірі, що світилась під одягом.

А там були намальовані пальми
під церковними банями,
і тяжкі якорі, з якими він схожий був
на капітана без кітеля,
і гарячі жіночі профілі, пов'язані якось з його коханнями,
і голова Сталіна над лівим соском, мов голова Івана Хрестителя.

І коли ми вже під'їжджали до міста, яке нас завжди еднатиме
і яке ми любили по-своему за тепло та відданість,
він попросив зупинитись і розглядав дими над комбінатами,
ніби дивився на власне місто з безпечноі відстані.

Там, на в'їзді,
на нього чекали боржники з кредиторами,
з друзями й конкурентами, з сестрами й нареченими,
з блаженними та сліпими, з радісними та хворими,
з циганами, растаманами, татарами і чеченами.

Чекали німі й поламані, згорблені та контужені,
діти з гіркими прянощами
й дівчата зі штучними перлами.
Навіть померлі стояли в такому дзвінкому напруженні,
що, коли б не сморід, ніхто б і не знав,
що мае справу з померлими.

Щойно він рушив до них, як вони озвалися,
вітаючи його співами, вигуками і танцями,
і кожен із них говорив сусіду: «Дивися, Вася,
це ж малий повертається, малий повертається.

Тепер він нарешті звільнить це місто від різноі наволочі.
Тепер він вилікуе всі наші рани, між нас проходячи.
Зцілить усіх тритонів у наших водоймах,
що помирають, плаваючи,
підійме на ноги наших дітей і далеких родичів.

Славімо його у місті, що тримається вірою нашою.
Стелімо дорогу йому пальмовим листям і своею одежею.
Пишімо його ім'я на ворожих будинках чорною сажею.
Ділімося з ним своею радістю
світлою та безмежною!»

І ось малий стояв поміж них, обіймаючи кожного –
демонів із фаерами, янголів із рваними крилами.
Обіймав іх і розумів, чого ім усім це коштуе.
Обіймав і обмивав свое довге волосся
червоним кріпленим.

Обіймав іх, звертаючись до них пісня?ми та в?ршами,
і думав: «Куди іх вести такими стрункими лавами?
Їм так легко сьогодні мстити, палити й вішати,
оскільки відповідати завжди буде той,
кого вони всі тут славили.

Оскільки в наших містах, з нашим фартом і вдачею,
нам і лишається хіба що
виглядати за сонячною погодою,
коли прийде Цар Єрусалимський з ідеями законодавчими
й прийме смерть за наші гріхи за обопільною згодою.

Тому вони і шикують довкола мене
свій святковий паноптикум,
тому й виходять за мною з лікарень, тюрем та крематоріів.
Які пророки?! Вони не вірять навіть синоптикам.
Вони навіть Царство Боже вважають
окупованою територією.

Вони бояться насправді, всі ці нарвані й стримані.
Бояться свого азарту й свого везіння.
Бояться мого слова, бояться мого імені.
Й боятимуться його до смерті.
Навіть довше – боятимуться до воскресіння.

Боятимуться, оскільки справді мають чого боятися,
мають що приховувати від дітей, матерів та демонів.
Тому де вони – мої сльози, де моя чорна п’ятниця,
де сліди на моій розмальованій шкірі
від палиць і ременів?»

За ним котились важкі фургони з якимись потворами,
і вагітні жінки несли за ним чиісь голови на срібній таці,
і п’яні янголи літали над ним повітряними коридорами
від трамвайноі лінії до сортувальноі станціі.

«Вони сіли за стіл, накритий на всіх…»

Вони сіли за стіл, накритий на всіх,
поскидавши шкірянки й важкі піджаки.
Відімкнули мобільники, поклавши іх
біля себе, на стіл, де темніли пляшки.

Охорона вийшла. Й свіжа імла
вихолоджувала вечірній туман
і торкалася вікон густого тепла,
мов жіночі пальці – відкритих ран.

Він усім наливав, хто сидів за столом.
Наливав по вінця, як самому собі.

І токайські вина, ямайський ром
відбивали світел вогні голубі.

Наливав і думав: «Коли тепер
ми іще збере?мось без жодних справ?
Ще усі живі й ніхто не помер.
Я їх сам знаходив і вибирав.

Я їх сам кришував і сам боронив,
я їх вів за собою крізь морок і страх,
я тримався за них і дбав про них,
і їм сонце запалював на прапорах.

Молоді й веселі, неголені й злі,
вони правлять світ, як я їх учив.
Я їх знаю всіх, хто при цьому столі
глушить ром і мадеру, яка гірчить.

Я підтримую кожного словом своїм,
я дарую впевненість та благодать,
я годую їх і наливаю їм.
Але хто із них усіх мене здасть?

Хто та сука, яка мене закладе?
Хто прикличе зраду на цей поріг?
Хто зламає слова осердя тверде
й підведе під мінтовські волини всіх?»

…Наймолодший із них, із рубцем на щоці,
той, що паленим джином запивав кокаїн,
нервував за столом, як усі курці,
що не можуть курити свій нікотин,

і кричав йому: «Бос, ну що за діла?
Ми усіх порвемо`, нам підкаже шлях
наша вдача, яка нас завжди вела,
наша зброя і кулі в наших тілах!»

Але він наливав йому і говорив:
«Кожна вдача рано чи пізно мина.
Ти їм перший зіллєш, як натиснуть згори,
всі рахунки, адреси та імена».

Й молодий мовчав, не маючи слів,
й задивлявся у вугільну мертву пітьму,
забуваючи все, що він тут наплів
й що усі перед тим наплели йому.

…За вікном унизу протікала ріка,
віддаляючи їхні співи і плач.
І вогонь від далекого маяка
золотив покрівлі сусідніх дач,

золотив оливкове чорне гілля,

золотив машин тоноване скло,
золотив усе, що дала земля,
золотив усе, що буде й було,

іхні рухи і погляди, іхні слова,
всі навколишні стіни, дерева, мости.
Бо нічого не зміниться, і тільки трава
буде кожного року інакше рости.

Охорона стояла коло дверей,
насторожена і перемучена вже,
і дивилась на тіні поміж дерев,
розуміючи, кого стереже.

Ті, в кімнаті, скінчивши свою сівбу,
добивали зі столу останні пляшки
й, увімкнувши кожен свою трубу,
рахували пропущені за ніч дзвінки.

Й на плечах у них німби, прозорі, як сіль,
вже запалювалися, мов аварійні вогні,
щоби іх помітно було звідусіль –
серед тиші, в тумані, на глибині.

«Вони сказали: «За що ти тримаешся, брат…»

Вони сказали: «За що ти тримаешся, брат?
Мало в твоему житті було бід і втрат?
Мало крові й жовчі було в твоему житті?
Спитаеш у прокурора, які тобі світять статті».

Вони заспокоювали: «Не переймайся ти так.
Ось тобі всі адреси, ось квиток на літак.
Вигребеш поступово, ти ж не останній псих.
Потрібно вміти вчасно здати усіх.

Ти постарів, брат, тому давай без образ.
Час змінився на краще – подивися на нас.
Якщо дуже довго сидіти коло ріки,
Рано чи пізно вниз попливуть мертвяки».

Вони говорили про сім’і та біржовиків,
про трабли з бюджетом і афганських бойовиків,
про польський ринок і про китайський прорив.
Я іх спочатку слухав, а потім заговорив:

«Я народився в країні, якоі немае давно.
Я сам іі знищував і пускав на дно.
Я ховав цю країну, коли вас ще не було.
Так що не вам мені розповідати про родинне тепло.

Я прийшов у цей бізнес з вулиці, ще за совка,
і точно знаю, що класова рівність – найбільш нетривка.
Я палив кооператорів у вісімдесятих
і в дев'яностих бомбив фірмачів.
Я ніде не вчився політекономіі
і сам нікого не вчив.

Я вивозив теплих банкірів у приміські ліси.
Купував губернаторів і продавав голоси.
Я, на відміну від вас, пам'ятаю про кожну з втрат.
Бачиш цей шрам, синок?
Це на мене впав банкомат.

Навіть у двотисячних, коли з'явилися ви –
діти лібералізму, вершники без голови,
я топив кораблі й переходив босоніж моря,
доки Варна й Констанца пам'ятали мое ім'я.

І все, що ви знаете про католиків та мусульман, –
лише туман, густий прибережний туман,
в якому ви губитеся, як піонери в кущах
або як невче?на піхота в травневих дощах.

Немае жодних невірних і жодних святих,
немае жодних праведних і жодних простих,
жодних партнерів, жодних, синок, торгів –
е лише наше сонце, вмерзле поміж снігів.

Є лише наші жінки, які нам спиняють серця.
Є лише наша подяка, як вигадка від Творця.
Подяка, яку відчувае риба,
коли ріка промерзае до дна.
Бо там, де для вас тривае партнерство,
для мене тривае війна.

Є лише ті, кого ми ховали й кого несли,
неважливо, де саме вони полягли, неважливо коли.
Є лише наші радість і вміння, котрі не зникнуть ніде,
А всі нюанси ведення бізнесу
завжди вирішить одна РГД.

І що ви мені говорите про долари та рублі,
нам із вами лежати в одній землі,
а наша земля як віра – вона глибока й тверда,
і з цього боку іі повітря, а з того боку – вода.

Час не змінюеться, змінюемося ми,
пробиваючись крізь сніги чи виходячи із тюрми,
переходячи через кордони чи повертаючи давні борги,
і якщо хто й прийде до нас на поминки – це друзі та вороги».

І все, що я говорив ім і що вони говорили мені,
виривалося з горлянок і запалювало вогні,

і ці вогні горіли й танули, як маяки,
на які виходили з темряви
зомбі, привиди, мертвяки.

«Південно-Західна залізниця…»

Південно-Західна залізниця.
Третя ночі, година рання.
На два вагони одна провідниця
забезпечує пересування.

Ходить, ніби Матір Тереза,
непевна, як погода осіння,
блукає – темна і нетвереза,
розганяючи сновидіння.

Я лежу в глибині вагона,
приречено, мов шахтар у забоі,
везу пакет з головою Пітона –
чорного хіміка з Лозовоі.
Колись він був королем гідравлік,
мав постачальників за кордоном,
жив як міг, контролюючи трафік
між Тирасполем та Краснодоном.

Труів своім щемким сурогатом
молдаван та різних узбеків,
навіть був колись депутатом
по мажоритарному від есдеків.

А ось тепер я не сплю, хоч пізня година
й сни підступали до мене тричі,
і слухаю, як його щетина
далі росте на його обличчі.

– Ну як ти, брат? – питаю. – Проспався?
Може, тобі сигарет нарити?
– Та ладно, – відказуе він, – не парся –
з моіми проблемами тільки курити.

– Страшно, – питаю, – з того боку?
– Не страшно, – каже, – просто незвично.
Страшно було минулого року,
в Ростові, коли спалили шашличну.

А тут – ніби щось тобі не вернули,
і пам’ять волочиться, мов парашути.
Ходиш і забуваеш минуле.
Забуваеш – і не можеш забути.

Лише відчуваєш останнім нервом,
зубами і складками жировими
тонку межу, що проходить небом
між живими і неживими.

Тому вези мене, брат, додому,
в тихому, наче спів, вагоні,
вези мою безкінечну втому
і спомини мої невагомі.

Віддай мене товаришам по зброї,
нехай ці печальні п'яні бандити
тепер вирішують поміж собою,
що з головою моєю робити.

Нехай пам'ятають усі мої звички,
голосу мерзлі глибокі озера
й легені – чорні, як рукавички
побитого безнадійно боксера.

Скажи тій жінці, що вміла любити,
нехай виходить з печалі своєї.
Все, що я міг для неї зробити, –
це померти подалі від неї.

Така тепер між нами різниця.
Вклади сигарету мені до рота.
Смерть, вона як оця провідниця –
для неї це просто чесна робота.

Теплі сни, випадкові дати.
Все, що ти встиг запам'ятати,
все, що побачити довелося,
живе по смерті, ніби волосся.

Поговори зі мною, братка.
Палений «найк», стара арафатка.
Ніч пливе, сутінь хитається,
повітря вдихається,
видихається.

«Мій старий, який помирав, вихаркуючи легені…»

Мій старий, який помирав, вихаркуючи легені,
так і не встиг зрозуміти, що сталося з його країною,
що зробили з нею всі ці фінансові генії,
котрі торгують тепер у відкриту
кожною її частиною.

Моя мама, яка розпро`дала згодом усі його речі

і яка живе громадянським шлюбом із якимось дятлом,
ховае від мене всі своі згадки й зітхання старечі,
зачиняеться на ніч від мене,
щоби я не підслухав іх раптом.

Він і досі торкае мене своім кашлем, ніби шипами.
Приходить до мене вві сні, дивиться чорним оком.
І я знаю: найтяжче, що у нас е, – це наша пам’ять.
А найгірше – що вона лише тяжчае
з кожним роком.

Він називае мені імена лікарів, які його вбили.
Сидить на ліжку напроти й кличе мене до помсти.
Каже мені: «Малий, в тебе немае ні злості, ні сили.
Ти ім здав свою злість, як провідникові постіль.

У тебе немае, малий, ні спадщини, ні країни,
і всі твоі друзі, малий, згоратимуть, мов комети.
Блукатимете, як цигани, зникнете, як караіми.
Раз уже все прогнило,
спробуй хоча б нормально померти.
Скільки можна терпіти іх голоси на сходах,
будильники й окуляри, теплі щоденні предмети!
Вирви іхні серця, назавжди спинивши подих!
Спали іх разом у ліжку, ніби старі газети!»

І я дістаю бензин і міцні корабельні канати
й розводжу в кімнаті вогонь, який усіх нас огорне,
і знаю: ніщо не може мати над нами влади,
окрім голосу крові, який заповнює горло.

Добре, коли тобі сняться підпільники та героі.
Погано, коли іх поява на тебе тисне.
Ця влада посилює в мені любов до холодноі зброі.
Ця держава позбавляе мене почуття вітчизни.

Країна, в якій виживання вважають талантом,
де вся твоя біографія – список боргів і трупів,
називае мене тепер злісно вбивцею і симулянтом,
опитуе свідків, які вціліли, шукае рештки отрути.

Хай тепер прокуратура засипле мене своім спамом.
Хай потопом заллеться вулиця кам’яниста.
Хай з’являться миротворці й випалять
чорним напалмом
гарячі електростанціі мого невтомного міста.

Хай вони тепер спробують усе це без нас поеднати.
Хай спробують врахувати небесні сумні коливання.
Со`нця священний вогонь заливае кімнати.
Героі не помирають від стаціонарного лікування.

«Ти завжди тримав при собісвою втому…»

«Ти завжди тримав при собі свою втому.
Давай, зупиняйся і засинай».
Вночі він виходив на берег з дому
й дивився, як ніч пливе на Синай.

Прострочений паспорт без фотографіі.
Іранські візи, мальтійські хрести.
І небо рухалось звідкись з Аравіі
через затоку на блок-пости.

І теж дивилось на нього, мабуть,
перетікаючи між споруд.
Він знав, що тут його точно не знайдуть.
Де завгодно, лише не тут.

Можуть винюхувати в повітрі
мову, дихання і сліди.
Але всі вони виморочені й нехитрі,
щоби прийти за ним сюди.

Він буде вирощувати терпіння
і прикладати собі до ран.
Буде збирати на пляжах каміння
і викидати його в океан.

Буде згадувати все, що втратив,
і забувати усе, що вмів.
Буде рибалкам давати поради,
щоранку чіпляючись до іхніх човнів.

…Любов формуе маршрути наші.
Господь стоіть із нами на пляжі.
Стоіть між сухих, як пісок, арабів.
Виловлюе з хвиль дітей і крабів.

«Білі люди – жорстокі люди…»

Білі люди – жорстокі люди,
чорна шкіра ім ріже око.
Вони мурують для чорних споруди
й готують для чорного там мороку.

Лаштують чорному підлу підставу.
Шиють чорному робу на виріст.
І не відпускають ні під заставу,
ні під підписку про невиізд.

Тримають чорного, як лева у ямі,
ламають ребра з усіеі злості
і позбавляють навіть в уяві
свободи зібрань і свободи совісті.

І чорний іде на команду пастушу,
з кулаками в кишенях роби,
і волочить свою чорношкіру душу
ринками Азіі та Європи.

А вночі з усіею своею бідою,
зі співом тягучим і сміхом навмисним
чорні, мов камені під водою,
лежать, зливаючися із киснем.

– Що нас гнало з наших кордонів
в це мерзле світло? Що і для чого?
Хто нас завів до цих коридорів? –
тихо запитуе чорного чорний. –

Навіщо нас споряджали в дорогу
й вирощували емігрантські мріі
наші жінки, що забули тривогу, –
легкі від голоду та маляріі?

Чи не краще було залишатись удома
і помирати на власних пляжах,
де кожна дюна чимось відома
і кожна хвиля щось та й важить?

– Знаеш, ми з тобою не перші,
хто рвався на північ фурами й чо`внами
в темних ранах і рваній одежі, –
відповідае чорному чорний. –

Усі ми йшли за піском і травою,
за сонцем, що рухалось, як медуза,
де небо так низько висить над тобою,
аж в ньому іноді видно Ісуса.

Усі ми знаходимось у цих лещатах
і, додому вертаючись хіба що на ніч,
горбатимося, як раби у Штатах,
на ліберальну білу наволоч.

Тому що білі забули сором,
і якщо вже потрапив до іх павутини,
клали вони з великим прибором
на всі конвенціі з прав людини.
Їх не хвилюють наші втрати,
вони звикли тримати нас у чорному тілі.
Але пророки були сомалійські пірати –
за це іх і розпинали білі.

І Матір Божа в зимових гетрах,
курячи люльку, гріючи нерви,
палила багаття на площах гетто,
розігріваючи дешеві консерви.

І нехай позбавляють нас нашого простору
і вогнем заливають наші повстання –
це для нас із тобою чорні апостоли
редагували свої послання.

Машини іхні – давно несправні,
і промови іхні – хитрі й противні.
І ріки на Півночі течуть насправді
так само впевнено, як і ріки на Півдні.

Головне – тримай при собі свою віру,
свою любов і свою упертість.
Спаситель – він не зважае на шкіру,
він зважае на солідарність і чесність.

Спаситель дбае про коріння й листя,
Спаситель рухае череди й хмари,
щоби ми з тобою не загубилися,
міняючи гостели й вуличні бари.

Він спиняе смарагдову кров у венах,
врівноважуе всі виробничі тарифи,
і тютюн йому залягае в легенях
і росте собі, як коралові рифи.

І все е так, як повинно бути.
Все трапляеться, і все бувае.
І серце його нас щоранку будить,
підтримуе, змучуе,
убивае.

«І що це була за осінь, з утечами та кредитами…»

І що це була за осінь, з утечами та кредитами:
зупинки у різних норах і переїзди по тому,
дзвінки з чужих телефонів, що були настільки убитими,
аж помирали в руках від виснаження та перевтоми.

Але вона мовчки дивилася, наче дійсно втішалася
усім випадковим будинкам з дахами холодними.
І навіть коли можна було піти – вона залишалася,
і навіть коли можна було залишитись –
вона виходила.

На ніч вона читала мені церковні збірники,
оскільки ми й не мали тоді особливого вибору:
про всі ці дива святого Антонія,
які мені видавались спірними,
там, де він виходить на берег
і проповідує перед рибою,

розповідає рибам про те, що всіх нас об'єднує:
про чорний папір повітря,
на якому вже все написано,
про страх, який ми долаємо,
про сни, що стають об'ємними,
наповнюючись нашим диханням,
нашим голосом
і нашими рисами.

Розповідає про вітер під шкірою,
який робить нас витривалими,
про жіноче довге волосся, до якого прив'язуєшся,
про глибокі проточні водойми, в яких не варто рибалити,
аби не виловити птахів із рваними м'язами.

Стоїть і говорить рибам,
не маючи ні втоми, ні голоду,
про ненадійність тонких плавників,
якими вони тут рухають.
І риби слухають його,
вистромивши з води свої голови.
Задихаються, але слухають.

«Глибокі подвір'я, на яких уночі не чути нікого…»

Глибокі подвір'я, на яких уночі не чути нікого,
лише яблука падають в жорстку траву, пробиваючи листя.
Жінки у вересні чутливі, наче пальці сліпого,
наче в кожній із них ще один голос
прокинувся і оселився,

і озивається тепер до мене, і говорить зі мною,
пояснює мені речі – таємні та очевидні:
що навіть вода у вересні темною стає і мутною,
пам'ятаючи все, що з нею трапилося в липні;

що у вересні жіноче дихання гріє, ніби каміння,
прикладаєш його до горла, аби спинити застуду,
що в жінок восени прокидається дивне вміння –
бачити в темряві кожну стежку і кожну споруду;

що навіть остання вуличка зі своїми псами,
з брамами зачиненими і нічними трамваями

е прихистком для нас усіх із нашими голосами,
е притулком для світел, які ми в собі тримаємо.

Тепер і нам, думаю я, доведеться пройти крізь зиму,
яка вже стоіть і чекае за міською стіною.
Навіть якщо я вас і не виведу, я все одно ітиму,
тож і ви не спиняйтеся, ідучи за мною.

А всім, хто лишається тут, у своіх вересневих будинках,
чоловікам і жінкам, дітям, старим і пропащим,
всім, хто просіюе час в аптеках, школах, на ринках,
всім, хто збирав дбайливо своі кольори і пахощі,

всім ряженим і переродженим, хворим і порятованим,
всім стійким і розгубленим під темрявою терпкою,
всім, хто любить у цьому місті без сумніву та утоми,
всім вам теплоі зими і тихого спо`кою.

Інею вам на дахах, сонця на гратах.
Гарячоі вам зневаги і знання головного.
Народжуйте веселих дітей.
Помирайте у своіх кімнатах.
Кидайте це чортове місто.
Повертайтеся в нього.

«Коли тобі доведеться мати справу з рослинами…»

Коли тобі доведеться мати справу з рослинами,
з іхнім корінням, з невидимими частинами,
з іхнім соком гірким, з іхніми тінями теплими,
з іхнім упертим листям і високими стеблами,

коли тобі трапиться доглядати за кольорами,
за обважнілими травами, ніби за прапорами,
за густотою і світлом, за гіркотою і солодом,
за рослинним рухом, теплом і холодом,

завжди пам’ятай про наші порядки й звичаі,
про наші історіі, що комусь видаються вбивчими,
про наше небо, яке нас завжди триматиме,
про наші бригади, про наші церкви з громадами,

про наші таемні книги з попередженнями та строками,
про веселих чоловіків, що виявилися пророками,
про іхні запилені ранці з бомбами та інструментами,
про захоплені ними офіси та боротьбу з конкурентами,

про наші гімни та співи, які нам були за основу,
про те, що все виросте, все помре і потім виросте знову,
бо вся ця зелень зводиться між надбаннями і втратами,

незалежно від того, хто іі доглядатиме,

незалежно від того, на чиій вона територіі,
які там у нас проблеми і що там у нас за історіі,
буде тягнутися вгору, наснажуватись боротьбою,
наповнюючи повітря рухом, теплом, собою.

Розділ другий

Апостоли

Єрусалим

Йона Якір,
вічний студент Харківського технологічного,
розстріляний пізніше
за звинуваченням у терористичній
діяльності, прийняв революцію
й став на бік народу
після того, як мав одкровення: вві сні йому явився
пророк Єзекііль,
з протигазом у потяганому підсу?мку,
й передав переляканому зі сну Йоні
вогняний меч, наказавши обороняти
від носатих британських лінкорів смарагдові води
Одеси – південного Єрусалиму революціі.

Йона, який до того мало знався
на військовій справі,
запитав у пророка: добре, але як я із цим упораюсь?
З чим я вийду проти ворога, коли той почне
обстрілювати з бортових гармат
пакгаузи та борделі?
З чистим серцем, – відповів йому пророк, –
з чистим серцем і вогняним мечем.
Ну і можеш ще найняти китайців.
Он іх скільки волочиться берегом без діла.

І, прокинувшись, Йона справді сформував
батальйон китайських інтернаціоналістів,
рушивши у свій хрестовий похід,
з льюісом на плечі та попелом
Господнім у серці.

Можна лише гадати, чого було більше в цих
його стосунках із китайцями –

любові чи криміналу.
Естетика революції й полягає,
мабуть, у послідовній
та запеклій вірі у свої видіння. Інакше
маєш небезпеку загубитися в молоці нічних
припливів, утратити свої канали
спілкування з мучениками.

Відходячи потім на північ від брам міста,
яке їм належало охороняти, пробираючись
балками та болотами, за чим вони
насправді шкодували? Зневірений Йона
зі своїми нав'язливими голосами, що радили
йому захоплювати бронепотяги, підіймаючи
за собою мертвих – кость до кості,
і зграя китайців, котрі взагалі слабко розуміли,
з ким воюють, не говорячи вже – за що.
Можна припустити, що вдень вони йшли за
повітряними драконами, які дихали над ними
сіркою та паровозним вугіллям,
що вночі вони читали карту зоряного
неба, дивлячись, як метеорити падають
у море, дзвінко б'ючись об борти
флоту союзників.

Мабуть, найбільші розчарування
припадають на долю тих, хто намагається
впорядковувати навколишню порожнечу,
доповнюючи її своєю власною. Проходячи
через вогонь опору та несприйняття, ми
обпалюємо волосся, зазираючи в очі
справедливій і всюдисущій зневірі.

Куди б ти не прямував, куди б не скеровував
свій шлях, відхиляючись від прокреслених для
тебе на військових мапах маршрутів,
скільки б ти не намагався переграти навчених
перевізників, але, Йоно, мудрість у тому, що
всіх нас рано чи пізно викидає на берег,
де нас уже давно чекають,
з радістю і нетерпінням,
всі ті, хто буде любити нас до смерті,
всі ті, хто буде цю смерть
невблаганно прискорювати.

Депо

І зорі, пролітаючи над ним,
шепотіли: «Арон Барон,
ох, Арон Барон,

неси свою правду,
доки сніг замітае перон».
І Арон Барон, пекар,
досвідчений революціонер,
котрий вів за собою в Чикаго
натовпи анархістів,
приїздить під Різдво,
ніби апостол Павло,
до харківських залізничних
майстерень, у депо.
В кожусі, накритий мішками та шкірами,
на поштових санях,
привозить чорну свою
пропаганду,
розповідае залізничникам про братів,
що полягли в повстаннях.
Арон Барон,
в синій робітничій блузі,
з зеленим димом у бороді,
закликае колійників і машиністів
триматися разом
в роботі
та боротьбі.
Пише в посланнях:
«Залізницю прокладено там,
де Господь провів своім
жовтим нігтем
по густому ландшафту,
це він відчиняв ворота наших заводів,
він заповнював мужністю наші легені,
наче вугіллям шахту.

Немае нічого, чого б
не можна було перевезти в наших вагонах.
Немае нічого в минулому,
за що нам потрібно триматись.
Все, що нам залишаеться, – віра,
яку ми винесемо із собою,
коли за нами займуться ріки
й падуть небеса.

Наше небо,
яке запалюеться і згаса,
наші щоденні клопоти,
наша спайка з вологим золотом сонця,
наші сім’і та померлі батьки –
народжуючись і вивчаючи в небі зірки,
засинаючи під шепотіння
акацій,
ми будуемо наше життя,
мов небачений дирижабль,
що плистиме над полотном
залізниці,
запалюючи зіниці

наших синів,
що стоять на перонах
різдвяних станцій,
сповнені впевненості
і звитяги».

Ах, Арон Барон,
чорний апостол язичників,
теплі втомлені паротяги
заганяються ними
з вечірніх полів
до пропахлих весною депо,
ніби худоба,
і залізничники збираються,
як пастухи, довкола багать
і важко мовчать,
розбираючи типографські
шрифти його мови:

«Немае страху у відмові
від тяжкого каміння, яке нам
вкладали в кишені шкільних піджаків,
немае втіхи у прив’язаності
до минулого. Що може об’єднувати
металургів та гірників?
Що може тебе тримати, окрім коріння?

Віру створено
було залізничниками,
тому вона потребуе
простору і терпіння».

Арон Барон,
ох, Арон Барон, найглибша тиша
завжди залягае після ранкових розстрілів,
революція, мов саламандра,
народжується з вогню,
революція пожирае немовлят
у різдвяному Віфлеемі,
революція спалюе в паровозних топках
своіх найсвятіших апостолів.

І лише зорі
літають над нами в смутку й тривозі.
І лише ріки
оминають нас і рушать загати,
не в змозі
залишити нам
бодай щось,
не в змозі
бодай щось
у нас відібрати.

Велосипеди

Велосипедний завод Лейтнера було перевезено
з Риги до Харкова 1915 року, коли виникла загроза
здачі міста німцям. Потім, після Громадянськоі,
на його базі створено було
Харківський велосипедний,
який і штампував своі машини з дивовижними
хромованими деталями.

Вже на початку двадцятих при майстернях заводу
було створено футбольну команду,
якою опікувалися
брати Межлауки – грізні червоні комісари,
народжені в Харкові, вирощені терором
і ним же таки пізніше затоптані в чорний
сніг тридцятих.

Для чого я все це згадую?
Все, що відбудовується з руін, все, що
починається з нічого, порожнеча, що
перетворюється в руках слюсарів та механіків
на машини й верстати, все це вкладено
в наше життя, наче віру в тексти псалмів.

Ті робітники, які виходили зранку на зміну
і які вибігали ввечері на твердий, випалений
грунт стадіонів, грали сонцями й тінями,
розламували час, наче гарячий хліб,
знаючи, що все в цьому житті
починається вперше
і майбутне твориться зазвичай в цехах
та на футбольних майданчиках.

«Ми все почнемо спочатку, –
говорили вони, заступаючи
в березневу прогірклість порожнього цеху. –
Нічого до нас, нічого, чого б ми не знали.
Світ починається з паровозних ранкових гудків.
Рух історіі узгоджується восьмигодинним
робочим днем. Всі наші перемоги починаються
з витоптаних газонів. І ніхто не відбере
в нас цю дивну пророчу впевненість,
цю запаморочливу лють,
якою ми зустрічаемо наших суперників».

Океани й підводні рослини,
нарости срібла в чорній породі,
твердість дерев і волокна всередині очерету –
все лише починається, щойно вони вибігають
із роздягальні.

І сонце спиняється в темних тунелях
трибун, і тіні наркомів стоять за спиною,
мов тіні архангелів.
Революція завжди лишае шанс тим,
хто готовий за нього вчепитись зубами,
рвучи прогнилу обшивку цього механічного світу,
вигризаючи паруючу серцевину староі історіі,
нічого не очікуючи для себе в майбутньому,
нічого не залишаючи після себе в минулому.

Кінець жовтня

1

Тішитись із такого сонячного часу.
Осінне повітря, витікаючи з долин, натрапило
на загати понад Атлантикою і не здатне тепер
вирватися, зупиняеться, тьмяніе, заливае собою
пасовища та береги.

Коли все зміниться та спалахне і голоси
на холоді втратять свою хрипкувату
розміреність, ніхто не згадае,
як зеленим вогнем
в тумані горіли важкі квіти
листопадовоі капусти.

Цілу ніч перекочуються вагони,
й провідники в них, як солдати останнього
урядового батальйону,
підтримують вогонь у печах.
Доки підіймаеться дим
над дахами нічних поіздів
і ще не розірвано зв’язок поміж нами,
ми будемо діставатися міст і сподіватися,
що залізниця в краіні
працюватиме до останнього,
даючи нам із тобою шанс.

І ось це тепло і історіі, які ти розповідаеш,
схожі тепер
на букіністичні магазини –
я все вже читав,
але так люблю цей досвід чужого життя,
чиеісь любові.

В жовтні лишаеться твій розпач
від неможливості змінити бодай слово
у книгах поетів, яких

ти тепер читаєш,

лишається твоє здивування від того,
що робиться в наших серцях
за нашоі з тобою відсутності.

2

За потягом, у тумані,
стояли фургони, циганський табір,
що пустив коріння.
Діти виганяли з трави диких котів,
біжучи за ними сухою землею.
Чоловіки сиділи під дверима фургонів,
проводжали потяг із недовірою – мовляв,
куди можна приіхати в такому тумані,
коли корови щоранку приносять молоко,
наче архангели добру звістку.

Хтось із пасажирів розповів:
– Іноді на них тут влаштовують облави.
Передають у новинах: стільки-то
осіб було затримано й відправлено
на історичну батьківщину.
– Це куди? – запитали в нього. – В Індію?
– У Сваляву.
У Сваляві на них чекають дванадцять баронів.
Сидять собі за дубовим столом
в центральному ресторані
й слухають радіо, в якому крутять для
них теплу музику. Офіціантки ходять
довкола, мов чаплі, і діти ховаються під столом.
Світло падає з високих немитих вікон,
і голоси лунають на кухні – батьківщина
для кожного з нас починається там,
куди нас виганяють
із райського саду.

І ось ми з тобою перебираємо речі,
готуючись до зими, і цей перехід
від тепла до холоду
додає злагодженості
нашим з тобою сумнівам.
Хай облава омине ваші фургони і захриплі пси
не винюшать у повітрі ваші хатні гіркоти.
Хай усі мисливці, послані поцілити ваші серця,
виходять коров’ячими стежками
на далекі передмістя. Бо все, з чим маете
справу, – духи й тварини в чорній траві.
Заговорюете до них, доторкаетесь
до невимовлених і неназваних
спалахів вогню.

Таких, як ви, загублених, завжди будуть
боятися й оминати.

Діти будуть зганяти з гнізд наполоханих птахів.
Птахи, заспокоївшись, вертатимуться
на власні гнізда.

3

Так довго в дорозі,
що розгублене ними між шпарок у палубі яблуневе
насіння приживається в волозі й поросі.
Дорога – це час, потрачений нами на розуміння
своеі загубленості. Дерева виростають
на кораблях, що рухаються ріками.
І ось восени кораблі
вгрузають у мул і стоять
серед води і темряви.

Що ти знаеш про дерева?
Дерева пускають коріння
в трюми й машинні відділення,
добираються до присмеркових глибин
і тих закутків, де сховано
сухе зерно й запаси питноі води.

Що вони мають тепер робити
на кораблях, які повільно йдуть на дно,
обтяжені листям і гіллям?
Коли будеш думати про дерева,
думай про всіх, кого ти бачила в своему житті,
про довге коріння, яке пов’язуе
нас із життям. Коли будеш думати
про зелені яблука,
думай також про тих багатьох, хто працював
на цій ріці, намагаючись хоча б на мить
стримати іі течію.

Кінець жовтня.
Жінки йдуть від берега.
Вітер полоще важкі рушники,
мов прапори переможців.

Земля нагріваеться і охолоджуеться.
І ти нагріваешся і охолоджуешся
разом із нею.

Полкові барабани

Скільки минуло часу,
скільки всього трапилось,
а вони знову з'являються на вулицях міста,
з якого їх вибивали десять – п'ятнадцять
років тому, з якого вивозили їхні
тіла в теплих шкірянках, що
диміли кров'ю та порохом.

Знову тримаються хідників
та перехресть – підлітки в кросівках
і гостроносих черевиках перекрикуються
у свої телефони, вигукують прокляття
на адресу диявола, котрий веде їх
за собою вперед
до смерті
та забуття.

Історія – гральний автомат,
завжди заряджений для тебе
чиїмись руками.
Нічого не трапляється з недогляду,
все повертається на свої місця.
Країна, що пробуксовує в жовтих
снігах депресії, потребує нової крові,
тому безіменні агітатори
знову вербують на спальниках
і в трамваях цих юних бойовиків,
завтрашніх генералів,
готових стати до великого переділу,
готових битися за кордони,
лаштувати погроми
в офісах та на автомийках.

Не залишай мене, вітчизно,
не виїжджай услід за зірками,
лишайся зі мною в присмеркових парках
із залізними коробками гральних автоматів,
які хтось зарядив чорними
серцями підлітків.
Якщо і ти залишиш мене,
чи стане мені впевненості
бити в полкові барабани,
відправляти їхні листи,
вести кореспонденцію
з дияволом?

Спробуймо ще раз:
час повертається на старі помешкання
і не знаходить там наших слідів.
Діти все такі ж відважні
у своєму небажанні здаватись без бою,
тому крокують за барабанщиками,
у своїх кросівках, спеціально створених
для того, аби переходити

в наступ.

Не залишай нас, надіе,
тіеі пізньоі золотоі пори,
коли ми будемо ділити здобич,
із відчаем знищуючи
запаси любові
на військових складах вітчизни.

Співай, сирено!

Історія знае багато прикладів,
коли людині випадало керувати обставинами,
підкорювати своій свідомості
непіддатливу матерію повітря,
і воля та упевненість зрушували
з місця захололі від неробства трамваі.

Найбільш яскравим прикладом е, звісно, я.

Коли вона приіхала і поселилася
в цьому готелі на кілька діб, мала з собою
лише одну валізу з речами.
Зате там було кілька суконь, які вона
планувала надягати на вечері
з діловими партнерами.

І вже першого вечора ми сиділи в іі ванні.
Черевики тягли мене на дно, вона була
у своій вечірній сукні, мокра і ділова,
схожа на сирену, якщо ви справді
можете уявити сирену
в готельній ванні,
у вечірній сукні.

Нам усім випадае вибирати з того, що
дарують нам провидіння й випадок.
Вибір невеликий, а проте і цього
вистачае, аби виловлювати дощові краплі
поезіі й злизувати іх гарячим язиком
з віконного скла.

І той, хто зберігае в собі здатність
відрізняти смак і масштабність любові,
на яку він не мае жодного права,
ніколи не зможе подолати
спокуси заступити за край,
зайти за розвішані на подвір’і
простирадла, за якими
ховаються наші видіння.

Мої сирени, мої радіоведучі,
ви, зі своїми освідченнями та декламуванням,
ви, зі своїми неймовірними зап'ястками
й мокрим волоссям, –
ви співали, доки руйнувалась ця картонна країна,
співали, доки горів літній день,
співали, доки спливав відпущений вам час
і остуджувалася вода.

Залишаючи іі до наступного вечора,
до обов'язковоі неминучоі зустрічі,
я озирався довкола й помічав середину червня –
таку глибоку у великому місті.

Всі перехожі на вулицях прихильні до нас,
якщо бачать в небі за нами
ці неймовірні спалахи та вогні.
Жодні обставини не здатні опиратись людині,
наділеній волею та упертістю.
Незабаром в повітрі запахне запиленим листям.
Швидко просохне одяг, рваний нею, як
шкільні підручники.
Завтра зранку вона здасть свій номер,
заплатить за битий посуд,
залишить назавжди це місто.

Ісус у таких випадках воскресав

Вона перераховуе птахів на гілках.
Птахи дивляться у вікна, мовби прочани.
Всі іхні галасливі родини рухаються
в бік коптських монастирів,
маючи при собі лише запаси
своеі віри, яка заважае ім
летіти в розрідженому повітрі.

Вона іх усіх перераховуе, звіряючи
записи та спостереження, роблячи
правки у своему нотатнику.
Цей великий перепис птахів, що
залишають нас, – ій буде чим зайнятись,
даючи собі раду з усім цим пір'ям,
що забиваеться між сторінок.

Це ще не зима, це ще не та пора,
коли слід загортатись у тишу і
запалене листя, коли слід тримати
горло в теплі, ніби музичний інструмент.
Ще будинки наповнені світлом,

наче пляшки водою, а вона перераховуе
іх, не вміючи ні з ким домовитись,
не вміючи нікого ні в чому переконати.
Тому що жоден із нас не надається
до переконання. Ми лише стоімо під
осіннім небом і ловимо листя на
хитру наживку. І він теж не надається
до переконання, не береже
свое горло.

Вона навіть готова померти,
аби нарешті з ним домовитись.
І готова потім воскреснути,
аби добити його по-справжньому.

Любити тебе навіть по смерті

Ти пам’ятаеш той підозрілий будинок,
заселений якимись невтішними зомбі?
Після пошуків житла, спання на стільцях
і у ваннах, після кількох ночей готельноі печалі
ти торкалася пальцями його цегли,
і вона була тепла й груба,
наче свиняча шкіра.

Пам’ятаеш того старого,
який трапився нам на сходах?
Притиснувшись до стіни, аби пропустити,
він завмер, дивлячись услід
настороженим поглядом.
Як він ловив кожен твій рух,
заворожено задивляючись угору,
доки в потоках сонця й пилу
спалахували твоі порцелянові литки,
горіли твоі солодкі коліна.

Сержант, який вів його справу,
питав розгублено й недовірливо:
– Ну як же так? Місяць! Минув цілий місяць!
Ви що – не помічали, що він зник, що його немае? Цілий місяць?!
– Ну що ж, – виправдовувався я, – це був найкращий місяць у нашому житті.
– Ну а запах? – не міг заспокоітись сержант. –
Ви що – не помічали запаху?
– Ну що ж, – не погоджувався я. –
Живі тут пахнуть не краще.
– Ви знаете, що він помер в ліжку? Просто над вами. Проів собою матрац,
стік на підлогу.

Ще трішки – зішкрібали б його зі стелі.

Невимовне літо починалось тоді за нашими вікнами,
гіркі новини передавали по державному радіо,
і якби я міг померти, я би помер під ті новини.
Ти візьмеш мое серце, коли воно зупиниться, ти наповниш
його надією, щоби воно знову забилося у твоїх руках.
Що він говорив, дивлячись тобі услід?
Що він міг сказати, побачивши тебе?

Любити тебе навіть по смерті.
Я буду любити тебе навіть по смерті.
Ми чекаемо на неі, аби вилітати в повітря,
пробиваючи в темряві тунелі та ями.
Давай, старий зомбі, рухай кінцівками,
підспівуй смерті, підігравай ій
на розбитому банджо.
Співай про те, що ти знаеш краще за інших.
Час не мае над нами влади, ми відганяемо його своім співом.
Наша любов весело плескае в долоні,
щоденно поливаючи квіти
на наших могилах.

Засуджений, але непереможений

Ей, пасажире з розбитим вантажем,
з кров'ю в кишенях пальто, із золотом у шлунку,
що ти крутишся на переіздах і дратуеш псів?
Що ти чекаеш на своіх мішках із зібраною
провідниками білизною?

Чекаю, що колись випадково шлюзи відкриються
і мене винесе звідси в теплу і неторкану безвість,
яку так люто охороняють вівчарки.
Чекаю, що вони хоча би раз помиляться
і залишать без нагляду цей перехід,
коридор у нічному повітрі.

Ну і що там, у твоіх валізах?
Що там – за підкладкою твого одягу?
Там усе, що потрібно, аби ніколи не повертатися назад:
іграшки, які я розгризав, щоби побачити іхні хребти,
і фотокартки поетів, чиі очі я виколював від любові та осуду,
і чиі вірші – хитрі, мов номери телефонів, –
я намагався
завчити напам'ять.
Там листи від братів і жінок,
там земля з могил і сталь фабричних верстатів,
і гострі шматки порцеляни, об які я постійно ранив долоні,
і дріб'язок, який я вибирав із дароносиць у церквах,

куди забігав від холодного дощу,
і дитячий одяг, який я збирав по світу, як гербарій.

І що ти будеш робити, пасажире,
коли вирвешся на той бік?

О, я вже про все подбав.
Я поселюся в найнебезпечнішому з притулків.
Я заведу знайомства з найганебнішою поганню міста,
з найвідомішими скандалістами та співаками.
Я торгуватиму взуттям і натхненням,
втративши голову, загубивши сум.
Я роздягатиму найнедовірливіших жінок у місті.
Спрага і мої втомлені пальці
робитимуть їх невиліковно легкими.

Перепаливши серце, як паровозне вугілля,
битимусь і перемагатиму, щоби, коли надійде час,
забратися куди подалі,
всім віддячивши і всіх обдуривши.
Прямо-таки усіх?
І навіть мене?

І навіть тебе, смерте,
і навіть тебе.

Розділ третій

Фляга

«І жінка з чорним, як земля, волоссям…»

І жінка з чорним, як земля, волоссям,
яку я знаю вже стільки років,
живе собі, не переймаючись зовсім,
поміж вогнів і вечірніх мороків.

Поміж світла й гарячого листя,
поміж стін і пташиних криків,
поміж підземних русел, що переплелися,
поміж усіх своїх снів і фриків.

Вона ходить собі на стадіони й ринки,
ховаючи в куртці телефон і флягу.
І я готовий палити сусідські будинки,
щоби вона звернула на мене увагу.

Я готовий позбавити міста керування
і на портвейн перетворювати озерну воду,
лише б вона, згадуючи про мое існування,
писала мені листи про життя і погоду.

Я готовий влаштовувати на іі вулиці страйки,
лише б бути ближче до іі ніжності й люті,
і слухати всі іі втомлені байки
про те, з ким вона спить і кого вона любить.

Я вигадаю нові літери та розділові знаки
і вб'ю всіх старих поетів, які ще щось пишуть,
щоби вона забувала те, що могла знати,
щоби вона дивилася в темряву й слухала тишу.

Небо за іі вікнами буде холодне й зелене.
Дощ буде заливати пам'ять іі невичерпну.
Хай забувае про все.
Хай забувае навіть про мене.
Лише про мене хай забувае в останню чергу.

«Кожного разу, коли вони зустрічалися…»

Кожного разу, коли вони зустрічалися,
коли сварилися і сперечалися,
все перекочувалося і не закінчувалось,
і кожного разу повітря засвічувалось,
з очей виганяючи найменший сумнів,
і історія іхніх дивних стосунків
не мала продовження і жодного змісту,
але варта того, щоби іі розповісти.

Коли вони втомлювалися і поверталися,
коли вивітрювалися і не віталися,
боролися вперто зі своіми видіннями
і говорили тільки з псами і тінями,
вони трималися болю і відчаю,
знаючи, що тільки іхньою вбивчою,
понівеченою, північною ніжністю
можна посперечатися з вічністю.

І коли іх вчергове ламало і кидало,
і планети над ними пливли розхитано,
коли іх знаходили ранками тихими,
відслідковуючи іхне дихання,
вони зупинялися в мороці теплому
й освітлювали навколишню темряву
зірками, сигналками й сірниками,
переплітаючись язиками.

І кожного разу, коли їх відспівували,
відстрілювали і хором підспівували,
ніби життя кримінальних ангелів
вичитували з церковних Євангеліїв,
переповідали їхню історію,
темну, спотворену і нескорену,
переписану,
недоговорену,
ними самими
вкотре повторену.

«Усе, що ти побачиш уві сні…»

Усе, що ти побачиш уві сні, –
твоі аеродроми запасні,
трава в басейнах і птахи в депо,
осінне пересіяне тепло,

усе лежить під товщею морів,
й команди торговельних кораблів
виловлюють із вугільного тла
підводних духів ламані тіла,

не сплять до ранку, збившись зі шляху,
минають темінь – мічену, суху,
з вогнем і льодом в серці та душі
вганяються в негоди і дощі.

І капітани чорноі зими,
тікаючи від втоми та тюрми,
вже сваряться заведено в імлі,
затоплюючи власні кораблі.

Пропалюють ракетами туман
і висипають щедро в океан
печальний чай цейлонських узбереж.
Тепер і ти до ранку не заснеш.

«Я бачив, як ти записуеш чужі адреси…»

Я бачив, як ти записуеш чужі адреси
на серветках, рахунках і в телефонах,
як хвилюешся, вичитуючи щось із преси,
і виглядаеш знайомих в нічних вагонах,

як бажаеш усім машиністам злагодженоі роботи,
як спілкуешся з митниками, ніби з братами,
пояснюеш ім, як спинити і перебороти
серце полів, що б’еться під снігом,
мов під бинтами.

Як розшифровуеш назви рослин і станцій,
що трапляться ім на шляху зі сходу на захід,
як непомітно вкладаеш до теплих школярських ранців
бомби й ікони, що створять надійний захист.

І ті з них, хто слухав уважно твоі поради,
ніколи вже не повернуться на своі обжиті вокзали.
І дирекція залізниці, підраховуючи збитки і втрати,
випитуватиме в свідків,
що вони бачили і що ім казали.

І оскільки ніхто не знае, де іх тепер шукати,
де вони запалюють тепер золоті семафори,
де вони шукають зірки і читають карти,
і де туман уночі наповнюе іхні коридори,

про них забувае останній колійний товариш,
і на іхніх ганках ростуть трави перегірклі стебла,
і лише ти одна про них усіх пам’ятаеш,
тому що й вони усі пам’ятають лише про тебе.

«Доки минала і ця весна…»

«Доки минала і ця весна
і вода забивала старий водогін,
я намагалась, – писала вона, –
говорити щось тобі навздогін.

Я знала, що ти десь неподалік,
збираеш складне подорожне тепло
й ведеш зупинок внутрішній лік.
Але що з тобою насправді було?»
Я міняв своі паспорти,
я захищав сумнівні права,
і переіжджав залізничні мости,
і перекладав випадкові слова,

і залишав на ранок міста,
і зупинявся, де тільки хотів,
доки натруджена тиша густа
підіймалася від портів.

Доки вигадувались імена
доки минала вся ця пора

і кожна пасажирка сумна
мені була немовби сестра.

І коли туман заливав до тла
повітряні коридори й стежки,
на півдні, в країні, в якій ти жила,
росли циклонів троянди важкі,

і ти робила все навпаки,
і слухала вночі голоси,
й брали цукор із твоеі руки
трамваі, ніби домашні пси.

І коли моі друзі, без жодних порад,
співали мені щось знайоме й гірке
і питали, чому я вертаюсь назад,
я відповідав приблизно таке:

«І я, і вона, і кожен із нас
наділені часом. І тільки час
поеднуе нас і кудись жене
і тривае, аж доки весь не мине».

««Це і е життя…»

Це і е життя –
іі серцебиття,
іі медичні картки,
іі проізні квитки,
кожна з іі речей,
фарба довкола очей,
час, який минае,
коли вона засинае.

Це й була боротьба –
чорна скашна труба,
братні хрипкі баси,
вимотані голоси,
вересневі міста,
вся іі гіркота,
терпкість, яка зникае,
коли вона замовкае.

Коли стирае листи,
залишае пости,
падае в ліжко свое.
Коли усе, що е:
подорожні мішки,
бібліотечні книжки,
бите армійське взуття –

це і е життя,

коли застуда стара,
коли вона завмира
і говорить: стривай,
давай пізніше, давай
іншим разом, бери
випалені прапори,
які я сама несу,
в нас ще стільки часу.

В неі місяць в руці,
зміі в рюкзаці,
співи в голові –
злагоджені,
хорові.

«Колись вона жила в цьому будинку…»

Колись вона жила в цьому будинку
і поверталася серед ночі додому,
минала школу і трамвайну зупинку,
яку перенесли кілька років по тому.

Коли була зима й вона не мала роботи,
сусіди бачили, як вона сидить і читае,
дивлячись на засніжені дахи напроти,
схожі на рисові поля в Західному Китаі.

А влітку, коли приходили ранки
і зливи стягувались і виливалися,
у барі внизу юні американки
пронизливо співали і цілувалися.

Цілування було безкінечно довге,
співали вони жагуче й фальшиво.
Я сподіваюсь, ій тут завжди було добре,
не було порожньо і не було паршиво.
Сподіваюсь, усі ці безнадійні поети,
що постійно тут крутяться в тузі й бентезі,
хоча би іноді позичали ій сигарети
і присвячували своі жахливі поезіі.

«Я чекав, коли зак?нчиться це тепло…»

Я чекав, коли зак?нчиться це тепло,

як закінчується вугілля на кораблях,
спливе туманом, ніби його не було,
відійде сонцем на вересневих полях.

А ось коли воно закінчилось
і попереду тільки зима,
і щоби обійти іі – потрібні роки,
я зупиняюсь і думаю, що мене тут трима,
що мене зупиняє дотиками руки?

Мене завжди тримали чужі голоси,
які я щоранку чув за своім вікном,
продавці в крамничках та безтурботні пси
під небесами, вибіленими вапном.

Мене хвилювали нетривкі холоди,
які проступають в повітрі з потойбічних меж
і охолоджують втомлене серце води,
аж воно зупиняється врешті-решт.

Тоді чоловіки і тихі жінки
в темних кімнатах ховаються до пори
і викидають зранку готельні важкі рушники,
мов при капітуляціі прапори.
Тоді сніги збираються, мов птахи,
напроти вокзалу, зчиняючи гвалт і рух,
і сідають насторожено на залізні дахи,
і вихоплюють наполохано хліб із дитячих рук.

І падають без зупинки та вороття.
Мов дирижаблі, поміж деревами усіма.
І щоби іх оминути, не вистачае життя.
І щоби іх перейти, потрібна ціла зима.

Тоді лише срібне повітря й глибокі поля.
Випадкових снів золота земля.
Тоді лише твого серця неспокійна хода –
гірка, наче вода,
солодка, наче вода.

«Ріки завжди іі роблять іншою…»

Ріки завжди іі роблять іншою,
скільки б вона іх не перепливала,
вони обступають іі чеканням і тишею,
і тиша ця залягае в ній, довга й тривала.

Ріки виповнюють іі звички і рухи,
зігрівають іі піском, сіллю та очеретом,
течуть повз неі на Південь без смутку й напруги,

і повітря над ними гірчить листям і теплим медом.

Ріки завжди іі позбавляють спокою,
і печалять гирла з затонулими баржами,
ій шкода рибалок над нічною затокою
й безпритульних птахів над мокрими пляжами.

Тоді вона собі не знаходить місця,
й слухае птахів голоси крикливі,
і животом, наче теплим місяцем,
відчувае, як надходять припливи.

Вона навіть схожа на цю воду чимось,
чимось вони подібні з темною течіею.
Мені здається, вона багато чого в неі навчилась –
зникае разом з нею,
повертаеться разом з нею.

«І коли відлига зупиниться на горбах…»

І коли відлига зупиниться на горбах,
і коли дерева стоятимуть в темних снігах,
свіжий стишений вітер, зірвавшись від узбережжя,
доторкнувшись, відчуе тепло на іі губах.

Її шкіра світла, як срібло у молоці,
ніби втома, яка приходить наприкінці,
мов зимова ріка, засипана зорями й снігом,
вздовж холодного русла якоі стоять мерці.

Але вже минув цей гіркий листопадовий ріст,
просування снігу в темінь грудневих міст,
ці потоки повітря й води на нічних причалах,
нетривкоі застуди ламкий невідчитаний зміст.

Це вже потім, коли тумани дійдуть сюди,
затопивши мости й лункі приміські сади,
вона стане щось говорити про чорні притоки,
про човни в снігах, важкі від остуди й води.

Через те, що всі промовлені нами слова
переплетені між собою, як вереснева трава,
і за всім, промовленим нами, вже проступае
збитий подих вологи, музика горлова,

залиши при собі ці повітряні ями тепла,
цю легку недовіру, що вперто іі вела –
і коли вона зупинялася й завмирала,
і коли іі не було,
і коли була.

«І кожна з рік…»

І кожна з рік,
яким утрачаєш лік,
які чекають, зникаючи, неподалік,

кожна з них,
покірних і мовчазних,
щось постійно приховує між берегів і криг.

І скільки б ти
не ступав на її мости,
ніколи не знаєш, як їй важко текти.

Бо чорна ріка,
але крига така тонка,
ніби вода між пальців тобі витіка.

Ніби сувої тче
і торкає тебе за плече,
і навіть не думай, куди ця ріка тече.
…Так і вона –
тиша і глибина
ховають стільки пітьми, що постійно зрина,

стільки слів,
споминів і голосів,
річкового піску, що на дно осів,

що хочеш чи ні,
чуєш, мов уві сні,
як у ній затихають приголосні і голосні.

І все, що є, –
лише бажання твоє
занурюватись у воду, що дихати не дає,

і попри бої
та всі порахунки свої
просто триматись її, триматись її.

Розділ четвертий

Камені

Камені

I

Ми говоримо про міста, у яких ми жили
і які відходили в ніч, мов кораблі в зимове море,
про міста, які раптом утратили
здатність опиратись.
Про те, що відбувалось на наших
очах, як циркова вистава, під час якоі гинуть усі
акробати й веселі клоуни, і ти дивишся на це
заворожено, не відриваючи погляду,
непомітно виростаючи
серед циркових декорацій.

Щось подібне сталось і з нашими містами –
іх просто відібрали в нас,
доки ми сиділи й сміялись,
дивлячись, як хитрі клоуни
з пітними долонями стрибають
крізь вогняні обручі, лишаючи
по собі запах паленоі шкіри,
горілий дух пекла, який вони
приносили в наше життя.

***

Ми згадуемо тепер усіх, з ким доводилось
перетинатись в одних коридорах.
Двірники й нічні продавці хліба,
сірі, мов обгортковий папір, квартирні злодіі,
таксисти з клаксонами замість сердець,
діти, які виростали поміж старих меблів,
що пахли лісом та морем.
Ціле місто робітників і дрібних перекупників,
щемкоі базарноі бідноти, яка розганяла своіми
криками осінній туман.

Перехожі, з якими разом доводилось потрапляти
під дощ на трамвайних зупинках,
старі пролетарські замашки, вагони підземки,
набиті безробітними, мов магазини патронами.

Які слова подяки й розуміння
висловлювали ми долі за те,
що кинула нас серед нічного
співу цикад до глибоких під’іздів, за те, що
над нашими головами горіло це приміське

повітря, здатне перепалити залізо і камінь.

***

І ось тепер ми говоримо про тих, хто відібрав у нас наші міста,
про міста, які помирають, ніби домашні тварини,
про те, що нас позбавили ключів та паролів,
за допомогою яких ми відчиняли двері лікарень,
проходячи поміж світлом і темрявою ранкових аптек,
де зблискувало на ранковому сонці
все знеболювальне цього світу.

Все так, нам не буде боляче, ми просто збираємо речі,
рушаючи вслід за вогнями, які світять нам із пітьми.

***

Хто прийшов до влади в наших містах?
Хто ці чоловіки з тисячею голок, всаджених в горло,
від яких їхні голоси
стають холодними й небезпечними?
Хто ці крикливі клоуни,
котрі стоять і вирішують,
чи слід пробивати нашим будинкам серця й випускати
з них теплу малинову кров?

Їхня політика – бите скло,
яке вони сиплять тобі під ноги,
примушуючи рухатися за ними, не стояти
на місці.
Їхня політика – це канати замість краваток
на їхніх шиях, міцні мотузки,
за які їх підвішують, коли вони
виходять із гри.

Ось вони сходяться всі разом, у своїх
чорних костюмах, схожі на сажотрусів,
на сажотрусів, що прийшли до влади і тепер
просто не знають, з чого їм починати.

***

Але запитай у них, що вони зробили з будинками,
в яких ми жили, чому вони виловлюють, наче
псів, усіх, хто бачив їхні обличчя без гриму.
Запитай, що у них там, під чорною тушшю,
і коли вони нарешті залишають у спокої
понівечену інфраструктуру дерев,
коли вони повернуться туди, звідки прийшли
і звідки їх насправді ніхто не кликав.

***

Ей, сажотруси,
ваші збиті долоні,
в які ви б’ете, плескаючи від задоволення,
занадто багато фарби і крові запеклось
у вас під нігтями.
Ви пролазите в наші помешкання через вікна й балкони,
ви прослизаете в наші життя, виносячи з них
спокій і впевненість.

Ваша гнила пропаганда, якою ви засипаете
підвали й дахи,
вона розкладається просто між нами,
отруюючи водойми,
з яких ми вперто намагаемось пити.

***

І тому що нам ніколи не повернутися в ті будинки,
на ті загальні кухні, де повітря було червоним
від сонця і снігу, тому що навіть пам’ять вони
випалюють своїми машинами,
я говорю про холод,
про тонку павутину помирання,
яка з’являється в дитячих кімнатах
і коридорах, що виходять
просто в минуле.

***

Бо чим е наші спогади?
Наші спогади – це прапори, які ніхто не опускае,
незважаючи на те, що влада
давно і надовго змінилась.
Бо доки ми дивилися, як золоті птахи з палаючими
язиками вилітали з рукавів чергового циркача,
доки ми заворожено слідкували, як із наших кишень
безнадійно зникають монети й ключі від поштових скриньок,
доки ми всі були закохані в увесь цей цирк,
вони перекуповували нашу пам’ять,
всю нашу нерухомість, скажімо, наше
нерухоме небо або нерухомі планети,
що стояли за нашими вікнами.

Вони просто робили свою роботу, доки ми
намагались відчути, як час виникае
й починае світитися в темному
прокуреному просторі цирковоі вистави.

***

Фінанси – це повітря, яким ми дихаемо,
пояснювали вони,
і коли нас позбавляють цього повітря, наші легені
розриваються, наче торпеди.
Ми знаемо ціну твоему минулому.
Ми знаемо ціну твоему голосу,
який ти тримаеш при собі, ніби столове срібло.
Ми знаемо ціну всім твоім сумнівам.
Ми знаемо ціну всій твоій злості.

Фінанси – це трава, яка не обов'язково
належить тому, хто підстригае газони.
Для нас ці міста – лише канали,
в яких ми полюемо на чорних акул
фінансовоі стабільності,
лише озера, наповнені
потопельниками,
яким ми теж знаемо ціну.

***

Але нам із тобою, на кого нам нарікати?
Ми самі здали ім все, що в нас було.
Ми здали ім міські рослини і пам'ятники поетів.
Ми здали наші підвали й будки для ремонту взуття.
Ми просто стояли й дивились,
як наші міста зникають в грудневому тумані.

Тому давай, повертайся,
ще можна все відіграти.
Вони все одно не можуть вибити з нас нашу
прив'язаність до ціеі географіі.
Вони нічого не зможуть вдіяти, якщо ти повернешся
і все пригадаеш.
Наговорюючи знову те, що встигло забутись.
Витягуючи з пам'яті імена, як інструменти з футлярів.
Вибираючись на піщані дюни дитячих снів.
Щоби нічого не втратити.
Щоби все повернути.

II

Тоді все лише починалось,
і ночі були такими короткими,
що сни не встигали снитись,
виснучи в повітрі, ніби сонячний пил,
і заважаючи спати.

Все лише виникало, висвічувалось, як вогонь,

і кров вибухала у вугільних затоках ночі.
Того безкінечного літа, на розпечених
вулицях, у місті, яке нам ставило голос,
життя видавалось близьким і таким зрозумілим,
воно віддавало тепло,
ніби ванни, наповнені
дощовою водою.

***

Десь там, між тих коридорів,
гарячих газових плит, на яких підігрівалось
червневе небо, я пам’ятаю, нас тримав разом
присмак вогню на піднебіннях, голос свободи
на сходах, позбавлений страху голос
нашоі свободи.

І все життя вміщалось у кількох будинках
на одній із тихих вулиць,
і всі розуміли, що нас тримае тут наша спорідненість,
наша зануреність у глибоку воду надіі,
доки буде битись останне серце за відчиненим у ніч вікном,
доки можна почути щасливий жіночий стогін,
від якого діти вві сні посміхаються
і просипають ранкові сеанси кіно.

***

Ті жінки, що ховали під одягом кожна свое
впольоване темне сонце,
ступали колючими ковдрами, мов птахи жовтневими полями.
І шкіра в них була сухою, наче листи про погоду.
І дощова вода робила іхне волосся міцним,
як корабельні линви.

Тоді вони повертались довгими коридорами,
які наповнювались запахом дощу й трамвайним дзвоном.

Їхні животи були теплі, ніби підземка взимку.
Їхні голоси були чорні, як шкільні футбольні поля.
Їхні нігті були такі холодні влітку
й такі гарячі пізньоі осені.

***

Як вони швидко виростали, як навчались ціеі повільності рухів
та поглядів, як іхня шкіра набувала
стиглості й глибини.
Дорослішаючи,
вони ставали схожими на водойми,
в яких нарешті з’явилась риба.

Як вони вперто вишукували свою любов,
довго цілуючись, так довго,
що ти встигав забути іхні імена,
так довго, наче ділилися з тобою киснем,
аби ти міг дихати
в отруеному пропагандою місті.

Дорослі жінки, які втратили все
в цих коридорах печалі,
грілись щоранку на загальних кухнях,
палячи газ, підігріваючи небо.
І газ, вириваючись із забуття,
світився в темряві тьмяними соняхами,
мовби хтось подавав сигнали бомбардувальникам,
які мали прилетіти й розбомбити ці
кухні.

***

Чоловіки, з серцями, перемащеними
бензином, охороняли будинки
від випадкових протягів,
зачиняючи двері на всі замки,
виганяли в розчинені вікна
птахів, що залітали на кухні,
хапаючи з жерстяних банок
гіркі кавові зерна.

***

Їм так добре велось тоді.
Вони виходили зранку на сходи та вулиці,
і життя тривало лише для них,
і весь іхній поношений одяг і спортивні торби,
в яких вони носили тютюн
та складені ножі,
робили життя впорядкованим,
як ранкові газети.

***

Тепер, коли все це минуло, я можу сказати,
що в містах, в яких ми жили, змінились насамперед
обличчя. Вони втратили спокій та рівновагу
і набули якоісь холодноі відчуженості.
Я говорю про голоси тих чоловіків та жінок,
які зникли назавжди з вулиць і парків.
Запалюючись, мов планети,
від любові та бідності,
злітаючи з орбіт,
вони розбивались в пил і морок.

І тому, що мені не випаде
більше побачити іхні тіні,
тому, що вони не залишили по собі жодних
коментарів, я проговорюю вкотре іхні складні
і призабуті імена, переконуючи іх, що насправді
вони все робили вірно, опирались, як уміли,
знаючи, що не можна просто здавати все,
з чим ти так довго жив.

Що потрібно відстоювати своі квартали,
виганяти божевільних
із палаючими газетами в руках,
які намагаються все підпалити.

***

І тому, що нам не випаде повернутись
до засніженого мовчазного міста, яке ставило нам голос,
де таке несамовите тепло підіймалося щоранку
з люків та шахт підземки,
де школярі крали в книгарнях збірники віршів
і хімічні, мов атаки, олівці;
тому що ми назавжди загубили його в минулому,
залишили його,
ніби траншеі, в яких мали померти,
мабуть, тому всі наші розмови про нього
переповнені такою гіркотою і відчаем.

***

Але тоді, тіеі зеленоі ночі,
нікому з нас не йшлося
про жоден вогонь,
що міг би випалити ці будинки.

Ми вживалися в наші міста,
як у шкільну форму,
ми слухали, як надвечір
наші сусіди повертаються з фабрик та контор.

І коли вони засинали, в іхніх снах
кораблі проходили крізь зимове море.
А коли за ними з’являлася смерть,
вони лежали в темних костюмах,
як теплі гільзи в кишенях апостолів.
Тоді ще нічого не можна було передбачити.
Не можна було зарадити
утратам і вигнанню.
Хтось вр?зав нові замки
в двері тих будинків,
хтось наглухо зачинив усі вікна,

і тепер птахи боляче б’ються об скло,
намагаючись залетіти до дитячих кімнат.

***

З пам’яттю завжди так,
вона ніби тепла дощова вода,
зібрана в глеки й пляшки –
нікуди не зникає,
але поступово й невідворотно,
непомітно й печально
втрачає
своє
тепло.

III

Коли відновиться рух
на віддалених ділянках,
поєднуючи між собою біженців, які ховались
усі ці місяці в чорних портових норах,

коли відійде ця затяжна зима,
з усіма іі застудами і хрипкою говіркою
вуличних співаків,
я теж стоятиму на привокзальній, з кулаками
в кишенях,
видихаючи рване повітря березня,
з тими, хто вцілів і вижив, хто всі ці дні
відстоював право наших кварталів на свободу і легкість,
разом із тими, хто вперто переховувався, не даючись до рук,
хто на власній шкірі відчув вогонь та свинець,
які падали уночі
замість зимових дощів.

***

Саме тоді, саме тоді в сутінках з’явиться потяг,
на який ми так довго чекали,
саме тоді безкінечна кількість вагонів почне прибувати
на головний вокзал міста, яке ці подорожні колись залишили.

І всі, хто хотів повернутись,
обов’язково повернуться.
І їм нікуди не подітись від тих міст,
з яких їх виносило
уздовж залізничного полотна.
І ми – всі, хто зібрався тут цього дивного вечора,
коли сонце і місяць літають над нашими
головами, мов літальні апарати,
коли ворони кричать над нами,

ніби футбольні фанати,
ми намагаемось говорити про наші міста,
які ми так легко здали.

***

Тоді вони почнуть зістрибувати на перони й викидати крізь вікна
свої валізи з тисячею наклейок, сміючись та
обіймаючись, передаючи по колу пляшки
з гарячим піратським ромом.

О, кричатимуть, все сталось так, як і мало статись,
все повернулось на свої місця,
і ми знову стоімо під
найчорнішим із небес,
яке робило нас терплячими й наполегливими.

Ось ми ступаемо знову на солодку землю
станціі нашого призначення,
тепло алкоголю обпалює
нам піднебіння,
і, співаючи, ми повертаемось до міста,
яке зовсім не змінилось,
анітрохи не змінилось.

***

Ось лише дихається тут щоразу важче,
так, ніби до повітря хтось додае всі наші розчарування,
і потрібно мати справжне бажання не задихнутись,
аби далі дихати таким повітрям.

Ось лише не дораховуемось дерев за вікнами, і будинків
на вулицях, і псів на подвір’ях,
наче невидимі снайпери вибивали найбільш гарячі
серця наших нескорених міст –
серця дерев, псів та будинків.

Хтось довго й послідовно все тут випалював,
вибивав стару цегляну кладку, як вибивають
зуби у вуличній бійці,
перетворював наші міста на темні
металеві коробки, напхані битим склом і
старими газетами.

Хтось вводив до наших міст чорну армію страху,
підтягував на запасні коліі
вагони, вантажені безнадією.

***

Ей ви, всі, хто зібрався тут цього вечора,
коли так легко згадуються імена тих,
кого ми не змогли захистити,
коли такою темною кров'ю повняться
дерева, які вистояли всю цю навалу і весь цей вогонь.

Тому що ми говоримо про міста,
які давали нам право голосу,
ми говоримо про те, що ніхто наразі нас цього права
не позбавляв, і потрібно виговорювати все,
що ми пам'ятаемо.
Голос триматиме нас разом
ціеі довгоі осені,
голос даватиме сили нашим горлянкам,
котрі й без того звикли перекрикувати
трамваі та радіостанціі.
Іди на мій голос, рухайся слідом за моім диханням,
що вони зроблять нам, доки ми можемо
почути один одного,
як вони зможуть примусити нас замовкнути,
доки ми самі цього не захочемо?

Їхня злість розрахована на мовчання,
іхні ефіри просто не витримають наших голосів.
Їхній прес розчавлює тих,
хто погоджується під нього лягти.

Але чим вони будуть захищатись,
коли ми всі заговоримо?
На що вони будуть тиснути, коли ми вийдемо
захищати наших вуличних псів?
Як вони пояснять, чому ми
повинні відмовлятись від нашого
голосу?

***

Ми говоримо про осінь, яка огортае нас усіх,
всіх, хто зібрався між цими оркестрами і воронами,
Про щемку акустику міста,
яка робить наші слова особливо
легкими.

Ми говоримо про серце нашого міста, темне
від втрат і опору, ми говоримо про його ламані
в бійках кістки, про сльози і піт, які
виступають у нього наприкінці робочого
тижня.

***

Ще нічого не втрачено.
Ще все можна відіграти.
Ще все залежить від нас, від нашоі пам’яті,
від любові всередині нас.

Говори, говори, головне, щоб хоча би хтось говорив,
дуже важливо,
щоби завжди можна було почути наш із
тобою голос.

Дихай, дихай, біженцю, роби свою роботу,
не давай ім схопити тебе за зябра.

Все лише починається.
І, повертаючись додому з концертів та мітингів,
ти відчуваеш, як міцно тримають тепло
підземні камені твого міста.

Розділ п’ятий

Коментарі

Героі, апостоли, жінки і міста

1

Їх часто зображували на давніх іконах – у той час, коли святі займалися пророцтвами й дивами, вони займалися економікою. Рибалки й будівельники, військові й торговці, пастухи й безробітні – біблійний пролетаріат, чию присутність дивним чином теж можна розгледіти за діяннями пророків та апостолів. Перебуваючи весь час дещо збоку, займаючись своею, необхідною для всіх щоденною працею, вони відновлюють храми й переганяють череди, святкують за столами й чинять розбій, ходять урочистими натовпами й слухають випадкових проповідників. Для них, за великим рахунком, усі ці проповіді й виголошуються, адже не будуть проповідники говорити один до одного. Проповідництво – справа публічна, вона так чи інакше передбачае присутність публіки, невтаемниченоі та непосвяченоі в кухню іхніх осяянь та прозрінь. Саме ця публіка вимагае відповідей та передбачень, чудесних зцілень і неочікуваних воскресінь. Саме ці неназвані персонажі, котрі стоять на групових новозавітних зображеннях за спинами головних дійових осіб, і викликають особливий інтерес, з огляду на власну окремішність, невключеність у прописаний порядок речей, з огляду на свою відстороненість і недовіру до того, що відбуваеться. Можливо, це загалом особливість усіх групових фото – розглядаючи іх, пізнаючи знайомі обличчя, пригадуючи імена й фіксуючи вирази облич,

ти так чи інакше звертаеш увагу на невідомих тобі персонажів, на тих, хто стоіть осторонь, подалі від центру, заступивши за коло й відразу ж ставши напіввидимим, напівприсутнім. А проте кожен із них, тих, хто е на зображенні, хто так чи інакше пристав до загального гурту, опинився в певному місці в належний час, не може лишитися зовсім непоміченим, не може цілком уникнути згадки. Героів обов'язково потрібно згадувати й називати поіменно. Навіть якщо вони на це не заслуговують.

***

Герої ховаються в темряві, зникають у брамах та провулках, зачиняють двері під'іздів і розчиняються в часі. Героів складно розрізнити за одягом і поведінкою, за лексикою та жестами, іх не помічаеш на вулицях і в конторах, на вокзалах та критих ринках. Погляд вихоплює іх хіба що з кримінальноі хроніки, де вони раптом переміщаються з периферіі зображення в самий центр подій, вихоплюються нізвідки, заповнюючи собою простір, ламаючи лаштунки, пробиваючи полотно, на якому зображені горішні маршрути й державні кордони. І ти раптом бачиш, як над ними горить повітря, і тіні лежать у них під ногами, мов прапори ворожоі арміі, і заводські труби за іхніми спинами випльовують у розгублене небо дим і полум'я щоденноі боротьби, і все стае зрозуміло – справжні героі завжди вийдуть із сутінків, аби розбудити тебе від сну та забуття. Вони підірвуть цей світ, знищуючи комунікаціі й спалюючи вагони, вони громитимуть акваріуми в ресторанах, випускаючи на волю мешканців глибин, вони перевертатимуть поливальні машини й розбиратимуть трамвайні коліі, виводячи тебе зі смутку, вони наговорюватимуть своі прості історіі, повертаючи до життя, з якого ти так наполегливо тікаеш.

Тому що історіі справжніх героів завжди доволі прості – це історіі про народження та родинний затишок, про материнство й батьківську зброю, про міцний усталений побут, про родинні свята і втрати, поминки й колядування, тривожне дорослішання і наростання досвіду, про школу й друзів, кров, залізо та чорну фарбу книжкових сторінок, про чорні кімнати реальності, подвійні стіни й невидимі двері, про грати на вікнах твоеі свободи, які ти перепилюеш на уроках праці, про верстати й футбольні м'ячі, про зрізи повітря, за якими чується серцебиття майбутнього, про спроби обібрати тебе, залізти тобі до кишень, витрусити іх, відібрати в тебе твоі ще теплі речі, про золотий відтінок жіночоі шкіри, про розбиті серця, жовані вулиці приватного сектора, оплавлений сонцем віск передмість, про холод прокидання й вологу механіку літніх туманів, про дощ, який будить іі зі сну, про повітря, що нагріваеться від очікування, про вербування й пропаганду, про колективну радість криміналу, про спільну вину та особисту відповідальність, про характер і сльози, про рани – вогнепальні й ножові, зашиті й забинтовані, криваві й болючі, про стигми вуличних перестрілок, про сліди від розп'яття на злодійських долонях, про шрами, порізи та опіки, про сліди протесту та непокори, про мітки пам'яті, згадки про облогу та відступ, про смерть у бою і воскресіння в спогадах друзів, про те, що нічого не запам'ятовуеться таким, яким було насправді, що вся пам'ять цього світу формуеться виключно нашим бажанням скоріше все забути, про інші важливі речі – історіі справжніх героів стосуються речей важливих і печальних, про які можна і промовчати, але краще все ж таки розповісти.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (https://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=16727643&lfrom=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.